БАРЫ ДА УЬЛКЕЛЕНИ ПРОЛЕТАРЛАРЫ, БИРЛЕШИГИЗ!

ЛЕНИН ЁЛУ

КПСС-ни ОБКОМУНУ, ДАГЪЫСТАН АССР-ни ОЬР СОВЕТИНИ ВА МИНИСТРЛЕР СОВЕТИНИ ОРГАНЫ
ОРГАН ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ДАГЕСТАНСКОЙ АССР

ЛЕНИНСКИЙ ПУТЬ

1918-нчи йылны апрель айындан башлап чыгъарыла

СОНГУГЮН 24 МАРТ 1990

№ 36 (10522)

Багьасы 3 кепек

СССР-ни Президентини, СССР-ни Президент Советини ва СССР-ни федерациясыны Советини резиденциясыны ерлешген ери гьакъында

СОВЕТ СОЦИАЛИСТ РЕСПУБЛИКАЛАР СОЮЗУНУ ПРЕЗИДЕНТИНИ

УКАЗЫ

СССР-ни Президентини, СССР-ни Президент Советини ва СССР-ни федерациясыны Советини резиденциясыны ерлешген ерин Москва шагьарда Кремлде белгилемек.

Совет Социалист Республикалар Союзуну Президенти
М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль. 21 март 1990 йыл.

КПСС-ни ОБКОМУНДА

20-нчы мартда партияны обкомунда КПСС-ни обкомуну биринчи секретары М. Гь. Алиевни жамият илмуланы кафедраларыны заведующийлери, республиканы оьр охув ожакъларыны факультетлерини деканлары ва парткомларыны секретарлары булан ёлугъуву болгъан.

Пайдалы лакъыр оьттерилген, шо бир вакътини ичинде ёлдашлыкъ ёлдагъы, бек асувлу лакъыр болгъан. М. Гь. Алиев илму-педагогика жамиятыны вакиллерине КПСС-ни ЦК-сыны март (1990 йыл) Пленумуну, СССР-ни Халкъ депутатларыны гезиксиз уьчюнчю съездини, РСФСР-де, ДАССР-де ва ерли Советлеге халкъ депутатларын сайлавланы гьасиллери, КПСС-ни XXVIII съездине алда токътагъан гьисап берив-сайлав кампаниягъа гьазирлик гёрювню гьакъында айтгъан, республиканы социальный-экономика ва руьгь якъдан оьсдюрювню ва шогъар байлавлу болгъан алгъасавлу чараланы гьакъындагъы оьзюню ойларын билдирген.

Ёлугъувну вакътисинде чыгъып сёйлеген — ДГУ-да КПСС-ни тарихи кафедрасыны заведующийи Б. О. Кашкаев, ДГПИ-ни политэкономия кафедрасыны заведующийи Р. Б. Сулейманов, ДМИ-ни лечебный факультетини деканы С. А. Абусуев, ДПИ-де тарихни кафедрасыны заведующийи А. И. Алиев, ДГУ-ну тарихи факультетини деканы М. И. Абакаров, ДГУ-да СССР-ни тарихини кафедрасыны заведующийи Р. М. Магьамматов, ДСХИ-ни проректору Н. М. Аксюков, ДГУ-ну ректору А. М. Магьамматов, ДПИ-ни парткомуну секретары З. А. Магьамматалиев, ДГПИ-ни парткомуну секретары Х. Г. Аданев, ДС И-ни ректору М. М. Жамболатов республиканы оьр охув ожакъларында охув-тарбиялав ишиндеги аслу масъалаланы, жамият илмуланы ролюн артдырма ва дарс беривню яхшылашдырма гьажатлылыгъы, яшоьрюмлер булангъы гьалиги ишни башгъалыгъы гьакъында айтгъанлар. Халкъланы дослугъун беклешдиривню, жамият яшавунда бар эрши гёрюнюшлеге къаршыябушувну, шо ишде илму интеллигенцияны ерини ва ролюну масъалаларына кёп терген берилген.

Ахырда М. Гь. Алиев булай ёлугъувлар гележекде чакъ-чакъда оьтежегине инанагъанын билдирген ва ёлугъувну ортакъчылары айтгъан бары да критикалы замечаниелеге гёре тийишли чаралар гёрюлежегин айтгъан. Ёлугъувда КПСС-ни обкомуну секретарлары да ортакъчылыкъ этген.

* * *

21-нчи мартда КПСС-ни обкомунда партияны обкомуну биринчи секретары М. Гь. Алиев республиканы массовый информациясыны къуралларыны — газетлени, журналланы, радиону, телевидениени, издательстволаны къуллукъчулары булан ёлукъду.

М. Гь. Алиев СССР-ни Халкъ депутатларыны гезиксиз уьчюнчю съездини ва КПСС-ни ЦК-сыны март Пленумуну гьасиллерини гьакъында тындырыкълы кюйде айтды, жыйылгъанлагъа КПСС-деги гьалны, гьалиги девюрде партия ишини янгы формаларыны ва къайдаларыны, Советлеге болгъан сайлавланы гьакъында билдирди. Партияда алда токътагъан гьисап берив-сайлав кампанияны оьтгерив ва КПСС-ни XXVIII съездине гьазирлик гёрюв гьакъда хабарлады. Республиканы социальный-экономика ва жамият политика яшавуну агьамиятлы масъалаларына байлавлу пайдалы лакъыр болду.

М. Гь. Алиев ёлугъувну ортакъчыларыны соравларына жавап берди.

Ёлугъувда КПСС-ни обкомуну секретары П. Къ. Чурланова ва партияны обкомуну идеология бёлюгюню заведующийи Б. Гь. Агьматов бар эди.

Барыбызны да жаныбызны авуртдура

Магьачгъаладагъы приборлар къурагъан заво... ми... тинг оьтгерилди. Ону ортакъчылары Литвадагъы гьалны гьакъында оьзлени инкъулларын айтдылар.

— Нечелер 18-нчи мартда Литваны ташагъары Вильнюсда болгъан митинг. ни гьакъында оьзлени пикирлерин айтмаса болмай, — дей оьзюню сёйлевюнде заводну партикому секретары Г. Вершинский. — Узакъ йылланы боюнда биз кёп миллетли бир агьлюде тынч яшай эдик, оьзюмюзню аралыкъларыбызны тыгъыс кюйде байлангъан. Гьали буса «Саюдисни» ёлбашчылары, гьукуматны къурувун къолгъа алгъан соң, ... экинлигини ва СССР-ден айрылмагъа сюймейген кёп минглер булангъы халкъны башын чырмавну натижасында болгъан агьвалат. 200 минг адам жыйылгъан оьзлени митингинде вильнюслилер Литвадагъы совет ватандашланы къыйынлыкъларына тарыйгъанын эсгерген ва СССР-ден айрылмагъа къаршы чыгъа турул, халкъны бойсынмай турмагъа чакъыргъан.

Биз Вильнюсде оьтгерил... миркъанов оьзюню сёйлевюнде бизин уьлкени бары да халкъы литвалыланы СССР-ден айрылма сюегенлигин англавлу кюйде къабул этди, — дей. — Шону СССР-ни Конституциясы да якълай. Амма совет республикаланы агьлюсинден чыгъыв законлу кюйде, бары да шартланы кютюв, шо республикада яшайгъан бары да халкъланы пикрусун гьисапгъа алыв булан оьтгерилмеге тюше.

— Янгыртып къурувну четимликлери нечакъы къыйынлы болса да, — дей механик ... ни Конституциясы оьсюп сюреген йылларда тувгъан, яшай. 50 йыллыкъ бирликдеги яшавну инкар этип къоймагъа ким ихтияр берген?

Митингни ортакъчылары СССР-ни Президенти М. С. Горбачёвгъа чакъырыв къабул этген:

«Биз, митингни ортакъчылары, кёп миллетли Литваны къысматы, уьлкеде юрюлюп турагъан янгыртып къурувну къысматы гьакъында оьзюбюзню гьалеклешегенибизни билдиребиз, союз республикаларгъы гьал...

СССР-ни Президентини къуллугъун токъташдырмакъны ва СССР-ни Конституциясына (Аслу Законуна) алышынывлар ва къошумлар этмекни гьакъында

Совет Социалист Республикаланы Союзуну ЗАКОНУ

Уьлкеде юрюлеген терен политика ва экономика тюрлениивлени дагъыдан-дагъы оьсдюрювню таъмин этмек, конституция къурумну, ватандашланы ихтиярларын, эркинликлерин ва аманлыгъын беклешдирмек, СССР-ни пачалыкъ гьакимлигини ва иш юрютювчю оьр органларыны бир-бири булангъы аралыкъларын яхшылашдырмакъ муратда СССР-ни Халкъ депутатларыны съезди къарар эте:

1. Совет Социалист Республикаланы Союзуну Президентини къуллугъун токъташдырмакъ.

СССР-ни Президентини къуллугъун токъташдырыв правовой гьалны алышдырмай ва союз ва автоном республикаланы конституцияларыва СССР-ни Конституциясы булан беклешдирилген ихтиярларын дазуландырывгъа элтмей деп токъташдырмакъ.

II. СССР-ни Конституциясына (Аслу Законуна) тёбендеги алышынывланы ва къошумланы гийирмек:

1. Гиришив бёлюкден «Коммунист партияны — бютюн халкъны авангардыны ёлбашчы ролю артгъан» деген сёзлени тайдырмакъ.

2 6, 7, 10, 11, 12, 13 ва 51 статьяланы тёбендеги кюйде язмакъ:

«**6-нчы статья.** Совет Союзуну Коммунист партиясы, оьзге политика партиялар, шолай да профсоюз, яшоьрюм, оьзге жамият къурумлар ва массовый гьаракатлар халкъ ны кюте туруп, Конституцияны ва совет законланы дазуларында иш гёре.

Совет конституция къурумну ва социалист пачалыкъны бирлигин гюч булан алышдырмакъ муратлары булангъы, ону аманлыгъын бузмакъ, социальный, миллетчи ва дин оьчлюкню отун ягъагъан партияланы, къурумланы ва гьаракатланы яратылыву ва чалышыву гери урула»;

«**10-нчу статья.** СССР-ни экономика системасы совет ватандашланы еслигини, коллектив ва пачалыкъ еслигини кюрчюсюнде оьсе.

Пачалыкъ еслик ни тюрлю-тюрлю формаларын оьсдюрмек учун тарыкълы шартланы ярата, оланы тенг кюйде якълавну таъмин эте.

Топуракъ, ону байлыкълары, оьсюмлюклени ва жанланы дюньясы оьзлени табии гьалында шо территорияда яшайгъан халкъланы айрылмайгъан байлыгъы гьисаплана, халкъ депутатланы Советлерини ихтиярларында тура, ватандашлагъа, предприятиелеге, идаралагъа ва къурумлагъа пайдаландырмакъ учун бериле.

11-нчи статья. СССР-ни ватандашыны еслиги оьзюню оьз байлыгъы гьисаплана ва материал ва руьгь талапларын таъмин этмек, хозяйство ва оьзге закон булан гери урулмагъан онгача чалышывну юрютмек учун пайдаланыла.

Ватандашлагъа еслик гьы... болма ёлеме, шолай да пайдаландырма болагъан топуракъ участкалары болмагъа ихтияры бар.

Ватандашны мал-матагъын варисликге берме ихтияргъа мюкирлюк этиле ва закон булан сакълана.

12-нчи статья. Ижара предприятиелени, коллектив предприятиелени, кооперативлени, акционер жамиятланы, хозяйство къурумланы ва оьзге бирлешивлени еслиги коллектив еслик гьисаплана. Коллектив еслик закон булан гёз алгъа тутулгъан къайдалар булан пачалыкъ еслигни ва ватандашланы ва къурумланы гёнгюллю кюйде мал-матагъын бирлешдиривню ёлу булан яратыла.

13-нчю статья. Умумисоюз еслик, союз республикаланы еслиги, автоном республикаланы, автоном областланы, автоном округланы, крайланы, областланы ва оьзге административный - территория единицаланы еслиги пачалыкъ еслиги гьисаплана (коммунал еслик)»;

«**51-нчи статья.** СССР-ни ватандашларыны политика партиялагъа, жамият къурумлагъа бирлешмеге, политика активлигин ва онгача иш гёрювюн, оланы кёп тюрлю пайдаларын таъмин этмеге болушлукъ этеген массовый гьаракатларда ортакъчылыкъ этмеге ихтияры бар.

Жамият къурумлар оьзлени устав борчларын уьстюнлю кюйде кютмек учун шартлар булан таъмин этиле».

... йылдан артыкъ болмагъан СССР-ни ватандашы сайланмагъа бола. Бир адам СССР-ни Президенти этилип эки болжалдан артыкъгъа сайланмагъа болмай.

СССР-ни Президентин СССР-ни ватандашлары бютюнуму, тенг ва тувра сайлав ихтиярны кюрчюсюнде яшыртгъын тавуш берив булан беш йыллыкъ болжалгъа сайлай. СССР-ни Президентини къуллугъуна кандидатланы санаву дазуландырылмай. Эгер оьлелерде сайлавчуланы элли проценттден кем болмагъан санаву ортакъчылыкъ этген болгъан буса, СССР-ни Президентин сайлавлар гер ти деп гьисап этиле. Савлай ССР Союзунда ва союз республикаланы кёплеринде тавуш беривде ортакъчылыкъ этген сайлавчуланы тавушларыны яртысындан кёбюсюн алгъан кандидат сайлангъан деп гьисап этиле.

СССР-ни Президентин сайлавланы ёругъу СССР-ни Законуну булан белгилене.

СССР-ни Президенти халкъ депутат болмагъа болмай.

СССР-ни Президенти болгъан адам янгыз шо къуллукъгъа гёре загьмат гьакъ алмагъа бола.

127²-нчи статья. СССР-ни Президенти къуллугъуна тюшегенде СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини жыйынында ант бере.

127³-нчю статья. СССР-ни Президенти:

1) совет ватандашланы ихтиярларын ва эркинликлерин, СССР-ни Конституциясын ва

байлавлу болгъан алгъасав· шылашдырма гьажатлыгъы, ду- ... эди.

Барыбызны да жаныбызны авуртдура

Магьачкъаладагъы приборлас къурагъан заво... тинг оьтгерилди. Ону ортакъчылары Литвадагъы гьалны гьакъында оьзлени пикруларын айтдылар.

— Ишчилер 18-нчи мартда Литваны тахшагьары Вильнюсда болгъан митингни гьакъында оьзлени пикруларын айтмаса болмай, —дей оьзюню сёйлевюнде заводну парткомуну секретары Г. Верцинский. — Узакъ йылланы боюнда биз кёп миллетли бир агьлюде йимик яшай эдик. экономика аралыкъларыбыз тыгъыс кюйде байлангъан. Гьали буса «Саюдисни» ёлбашчылары, гьукуматны къолуна алгъан сонг, Совет Союздан айрылагъанлыкъны гьакъында билдирелер. Олай зат бир янлы, оьзтёрече гьукму булан чалт болуп къалма болмай.

Литваны СССР-ден чыгъывуну гьакъындагъы къарар — халкъны пикрусун инкар этив. 10-нчу мартда гьукуматны сайлавларда халкъны авадан пайы ортакъчылыкъ этмеген. «Саюдисни» ёлбашчылары гьукуматны башына халкъны оьсюзлюгюндан пайдаланып гелген. Гьакъыкъатда шо Конституциягъа къаршы, экиюзлюкню ва СССР-ден айрылмагъа сюймейген кёп минглер булангъы халкъны башын чырмавну натижасында болгъан агьвалат. 200 минг адам жыйылгъан оьзлени митингинде вильнюслилер Литвадагъы совет ватандашланы къыйыкъсытывлагъа тарыйгъанын эсгерген ва СССР-ден айрылывгъа къаршы чыгъа туруп, халкъны бойсынмай турмагъа чакъыргъан.

Биз Вильнюсде оьтгерилген митингни ортакъчылары болгъан загьматчыланы оьзлени ихтиярларын, Совет Литваны Конституциясын, СССР-ни Конституциясын якъламакъны гьакъында этген тилевюн якъламай болмайбыз, — деди Г. Верцинский. — Шо саялы Совет гьукуматгъа Литвада аманлыкъны болдурмакъны, эгер тарыкъ болса, шо кёп миллетли республикада Президентни гьакимлигин болдурмакъны тилейбиз.

Заводну материал якъдан таъмин этивге къарайгъан бёлюгюню инженери Т. Темирханов оьзюню сёйлевюнде бизин уьлкени бары да халкълары литвалыланы СССР-ден айрылма сюегенлигин англавлу кюйде къабул этди, — дей. — Шону СССР-ни Конституциясы да якълай. Амма совет республикаланы агьлюсюнден чыгъыв законлу кюйде, бары да шартланы кютюв, шо республикада яшайгъан бары да халкъланы пикрусун гьисапгъа алыв булан оьтгерилмеге тюше.

— Янгыртып къурувну четимликлери нечакъы къыйынлы болса да, — дей механик А. Каминский, — шоланы оьзлени тар пикрулары учун къолламагъа ярамай. «Саюдисни» ёлбашчылары буса шолай этди. Олар республиканы халкъын буржуазия къурумгъа къайтармакъ, 1939-нчу йылны конституциясын аякъгъа тургъузмакъ учун Совет Литваны 50 йыллыкъ тарихин тюбюкъарадан инкар этди. Шо къарар кёп аз адам къабул этген къарар. Литваны халкъы буса шо буржуазия конституцияны билмей. Литваны халкъыны кёбюсю Совет Литваны Конституциясы, СССР-ни Конституциясы оьзю... сюреген йылларда тувгъан, яшай. 50 йыллыкъ бирликдеги яшавну инкар этип къоймагъа ким ихтияр берген?

Митингни ортакъчылары СССР-ни Президенти М. С. Горбачёвгъа чакъырыв къабул этген:

«Биз, митингни ортакъчылары, кёп миллетли Литваны къысматы, уьлкеде юрюлюп турагъан янгыртып къурувну къысматы гьакъында оьзюбюзню гьалекленегенибизни билдиребиз, союз республикадагъы гьалны ёрукъгъа салмакъ, Совет Литвада яшайгъан бары да миллетлени вакиллерини ихтиярларын ва эркинликлерин сакъламакъ учун мекенли чаралар гёрмекни таклиф этебиз. Литвада халкъ депутатланы гёз къаратывуну тюбюнде умуми референдум оьтгермеге герек деген талапны якълайбыз. Эгер тарыкъ болса, шо республикада Президентни гьакимлигин болдурмакъны янйбыз. Яшасын бирликдеги Совет Союз!

Оьз мухбирибиз.

...май ва союз ва автоном республикаланы конституциялары ва СССР-ни Конституциясы булан беклешдирилген ихтиярларын дазуландырывгъа элтмей деп токъташдырмакъ.

II. СССР-ни Конституциясына (Аслу Законуна) тёбендеги алышывланы ва къошумланы гийирмек:

1. Тиришив бёлюкден «Коммунист партияны — бютюн халкъны авангардыны ёлбашчы ролю артгъан» деген сёзлени тайдырмакъ.

2. 6, 7, 10, 11, 12, 13 ва 51 статьяланы тёбендеги кюйде язмакъ:

«**6-нчы статья.** Совет Союзну Коммунист партиясы, оьзге политика партиялар, шолай да профсоюз, яшоьрюм, оьзге жамият къурумлар ва массовый гьаракатлар халкъ депутатланы Советлерине сайлангъан оьзлени вакиллерин ден таба ва оьзге формаларда Совет пачалыкъны политикасын юритивде, пачалыкъ ва жамият ишлени юрютювде ортакъчылыкъ эте.

7-нчи статья. Бары да политика партиялар, жамият къурумлар ва массовый гьаракатлар, оьзлени программалары ва уставлары булан гёз алгъа тутулгъан борчла-... лю-тюрлю формаларын оьсдюрмек учун тарыкълы шартланы ярата, оланы тенг кюйде якълавну таъмин эте.

Топуракъ, ону байлыкълары, оьсюмлюклени ва жаналаны дюньясы оьзлени табии гьалында шо территорияда яшайгъан халкъланы айрылмайгъан байлыгъы гьисаплана, халкъ депутатланы Советлерини ихтиярларында тура, ватандашлагъа, предприятиелеге, идаралагъа ва къурумлагъа пайдаландырмакъ учун бериле.

11-нчи статья. СССР-ни ватандашыны еслиги оьзюню оьз байлыгъы гьисаплана ва материал ва руьгь талапларын таъмин этмек, хозяйство ва оьзге закон булан гери урулмагъан онгача чалышывну юрютмек учун . пайдаландырыла.

Ватандашлагъа еслик гьисапда алма болмайгъан малланы жураларындан башгъалары, загьмат гелимлени гьисабына ва оьзге закон кюрчюлеге асасланып, алынгъан къоллав ва производство маънасы булангъы гьар къайсы мал да ватандашны еслигинде болмагъа бола.

Сабанчы ва оьзюню кёмекчи хозяйствосун ва закон булан гёз алгъа тутулгъан оьзге муратлар учун юрютмеге ватандашланы оьмюрлюк... кюйде малматагьын бирлешдиривню ёлу булан яратыла.

13-нчю статья. Умумисоюз еслик, союз республикаланы еслиги, автоном республикаланы, автоном областланы, автоном округланы, крайланы, областланы ва оьзге административный - территория единицаланы еслиги пачалыкъ еслиги гьисаплана (коммунал еслик)»;

«**51-нчи статья.** СССР-ни ватандашларыны политика партиялагъа, жамият къурумлагъа бирлешмеге, политика активлигин ва онгача иш гёрювюн, оланы кёп тюрлю пайдаларын таъмин этмеге болушлукъ этеген массовый гьаракатларда ортакъчылыкъ этмеге ихтияры бар.

Жамият къурумлар оьзлени устав борчларын уьстюнлю кюйде кютмек учун шартлар булан таъмин этиле».

3. СССР-ни Конституциясын тёбендеги маънасы булангъы янгы 15^1 баш булан толумлашдырмакъ:

«15^1-нчи баш. СССР-ни Президенти

127-нчи статья. СССР-ни Президенти Совет пачалыкъны — Совет Социалист Республикаланы Союзуну башы гьисаплана.

127^1-нчи статья. СССР-ни Президенти этилип 35 йылдан жагьил болмагъан ва 65 ... СССР-ни Президентни сайлавлар тер- ти деп гьисап этиле. Сайлавда СССР Союзунда ва союз республикаланы кёплеринде тавуш беривде ортакъчылыкъ этген сайлавчуланы тавушларыны артыгъындан кёбюсюн алгъан кандидат сайлангъан деп гьисап этиле.

СССР-ни Президентин сайлавланы ёругъу СССР-ни Законуну булан белгилене.

СССР-ни Президенти халкъ депутат болмагъа болмай.

СССР-ни Президенти болгъан адам янгыз шо къуллукъгъа гёре загьмат гьакъ алмагъа бола.

127^2-нчи статья. СССР-ни Президенти къуллугъуна тюшегенде СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини жыйынында ант бере.

127^3-нчю статья. СССР-ни Президенти:

1) совет ватандашланы ихтиярларын ва эркинликлерин, СССР-ни Конституциясын ва законларын юрютювню гаранты болуп иш гёре;

2) ССР Союзуну ва союз республикаланы онгачалыгъын якълавгъа, уьлкени аманлыгъын ва территория якъдан сав экенлигин сакълавгъа, СССР-ни милли-пачалыкъ къурулушуну принциплерин яшавгъа чыгъарывгъа байлавлу болуп, тарыкълы чараланы къабул эте;

(Арты 3-нчю бетде).

Аслам гьасиллер

Артдагъы гюнлерде Хасавюртдагъы ветеринар станцияны коллективини умуми жыйыны болду. Шонда бу йылны оьтген вакътисини ичинде оьтгерилген ишлени гьасиллерине къаралды. Арагъа салынгъан масъалагъа гёре профсоюз комитетни председатели З. Эмеев доклад этди.

Ол эсгергени йимик, районну ветеринар къуллукъчулары хозяйстволаны, загьматчыланы гьайванларыны аманлыгъын болдурувда, гьар тюрлю аврувлагъа къаршы иш гёрювде хыйлы натижалагъа етишген. Демек, гетген йылны шу заманы булан тенглешдиргенде жамият гьайванланы аман сакълавну гьалы бу йыл хыйлы яхшылашгъан.

Гьайванланы савлугъу къолайлашгъан чакъы оланы продукталылыгъы да артагъаны ачыкъ. Шо ягъындан янашгъанда да районну хозяйстволарында къазанылгъан гьасиллер гёрмекли. Айрокъда пачалыкъгъа эт, сют сатып беривде яхшы натижалар къолда этилген.

Тюзю, коллектив гетген йыл да яман чалышмады. План-график булан белгиленген бары да чаралар яшавгъа чыгъарылды. Бир-бир аврувлар толу кюйде ёкъ этилген деме ярай. Оьз заманында гёрюлген ветеринар чараланы яхшылыгъындан гьайванланы соймагъа тюшегенлик 23 процентге кемитилди.

Ачыкъ этип айтгъанда, районну Максим Горькийни, XX партсъездни, Бир майны атындагъы колхозларында, «Ботаюрт», «Темиравул», «Яхсай», «Дослукъ», «Къуруш» деген совхозларында геттен йыл бир гьайван да оьлмеген.

Низамлы кюйде юрюлеген багъыв ишлени таъсиринден эсгерилген йимик хозяйстволаны фермаларында, гьайванчылыкъ комплекслеринде гьар 100 сыйырдан 95-ден кем болмагъан чакъы бузав алынгъан. «Къазмаавул» колхозда, «Сулевгент» совхозда, Кировну атындагъы ОПХ-да буса шо санав дагъы да артыкъ.

Уьстюнлюклер булан бирге айры-айры хозяйстволаны гьайванчылары ёлгъа йиберген кемчиликлер де ёкъ тюгюл. Демек, Данияловну, Дахадаевни атындагъы колхозланы, «Дзержинский», «Османюрт», «Ватан» деген совхозланы фермаларында жамият гьайванланы оьлювю геттен йылдан эсе хыйлы артыкъ.

Гьар 100 сыйырдан бузав алыв Дахадаевни атындагъы колхозда, «Ботаюрт», «Восход» «Дагъыстан» совхозларда савлай райондагъы орта даражадан да кем.

Неге?

Биринчилей, бары да ерлерде ишге салынып турагъан янгы къайдалар адамшавлу пайдаландырылмай. Экинчилей де, жамият гьайванлагъа этилеген къуллукълар алдынлы илму талап этеген даражагъа етишдирилип битмеген.

Мисал учун, «Ботаюрт», «Сулевгент», «Коммунизм», «Дагъыстан» совхозларда тийишли къайдаларда савулмайгъаны саялы, пачалыкъгъа сатылагъан сютню къыйматы бир къадар кемитилген. Сан яны кемитилген сютню гьар килограмы буса хозяйствону касына гелеген акъчаны кемитилгени бола.

Докладдан сонг чыгъып сёйлеген къуллукъчулардан И. Гьажиев, В. Эскерханов, С. Уружев, И. Магьамматов, С. Айдиев, М. Мандиев, Э. Гьюсенгьажиев ёлдашлар да оьзлер чалышагъан тармакъларда етишилген уьстюнлюклени, алгъа барывну четимлешдиреген кемчиликлени гьакъында эсгерди.

Жыйынны ахырында гетген йыл жамият гьайванлагъа къуллукъ этивде гёрмекли гьасиллени къазангъан ерли коллективлени вакиллерине гьюрметлев грамоталар ва къыйматлы савгъатлар тапшурулду. Шолай савгъатлар районну ветстанциясыны Байрамавул, Кёстек бёлюклерини къуллукъчуларына да берилди. Бир хыйлы къуллукъчулар районну ветстанциясыны Гьюрметлев доскасына язылажакъ.

Н. МАЧУЛКИН,
ветстанцияны старший ветфельдшери, загьматны ветераны.

ДАССР-ни МИНИСТРЛЕР СОВЕТИНИ ИНФОРМАЦИЯ ЦЕНТРЫ БИЛДИРЕ

21-нчи мартда эртен ДАССР-ни Министрлер Советини Председатели ёлдаш А. М. Мирзабеков ЛНДР-ни ёлдашчы партия ва совет къуллукъчуларыны курсларыны Лаос бёлюгюню делегациясын къабул этген. Шо курслар КПСС-ни ЦК-сыны янында Жамият илмуларыны академиясыны социалист уьлкелени сынавун алышдырывну институтунда иш гёре.

Тавлар уьлкесини экономикасын ва социальный-культура тармагъын оьсдюрювню гьакъында лакъырлашыв болгъан. Лаосдан гелген къонакълар Дагъыстанда янгыртып къурувну барышына тергев берген.

Лаосну делегациясыны ёлбашчысы ёлдаш Сисат Винхонеан, делегациягъа берилген уллу тергев учун гьакъ юрекден разилик билдирген.

Ёлугъувда Дагъыстанны гьукуматыны, ДАССР-ни Министрлер Советини ишлерин юрютювню бёлюклерини ёлбашчылары ортакъчылыкъ этген. Лаосну ёлбашчыларыны Дагъыстан булан таныш болуву давам этиле.

Суратда: А. М. Мирзабеков делегацияны ёлбашчысына эсделик белги тапшура.

Т. Магьаммалов чыгъаргъан сурат

ЛЕНИН ЁЛУ ИШ ГЁРЕ

Халкъ контролюну Буйнакск район комитети райпотребсоюзну системасында загьмат ва совет сатыв-алывну низамын сакълавда ёл берилген хыйлы кемчиликлени ачыкъ этген. Тергевлени вакътисинде токъташдырылгъаны йимик, Эр Къазанышдагъы 48 номерли тюкенде тогъуз тюрлю, 110 номерли тюкенде 7 тюрлю малны багъалары гёрсетилмеген. 48-нчи тюкенде «Дорожный» ва «Фруктовый» деген ирис кампетлер, бирбирине булгъанып, къошулуп сатыла. Оланы багъаларында буса 40 кепек башгъалыкъ бар. «Молочный» маргаринни багъасына да 20 кепек къошуп сатгъанлар. Тергемек учун сатыв этилегенде, эки шиша «Ркацители Дагестанский» деген чакъыргъа сатывчу 60 кепек артыкъ алгъан. Тюкенни складында «Сливочный» деген дёрт коробка маргарин ва 250 килограм песок шекер яшырылгъан болгъан.

Тёбен Къазанышдагъы 33 номерли тюкенде де гьал шолай. Сельпону председатели В. Акаевни айыбындан онда 1600 килограм «Яблочный» деген, 680 килограм «Театральный горошек», 128 килограм «Премьера», 1980 килограм «Золотой ключик» деген кампетлер приходный документлерсиз сакъланып тургъан. Эрпелидеги тюкенлерде де сатыв-алывну низамын яман кюйде бузувлар ачыкъ этилген. 25 номерли тюкенни сатывчусу З. Гебекова алывчуну 33 кепекге алдатгъан, «Радуга» деген 80 килограм маргарин сатывгъа чыгъарылгъаны токъташдырылгъан. 6 номерли тюкенни складында «Десертные» деген 30 килограм кампет яшырылгъан болгъан. Шолай да, тюкенлени ишини режиминде де хыйлы низамсызлыкълар токъташдырылгъан.

Халкъ контролюну район комитети Буйнакск райпотребсоюзну председатели Р. Абакаровгъа ва жамият

Жавапгъа тартылгъан

ашамлыкъны хозрасчёт бирлешивюню директору Р. Аташевге сатыв-алывну низамын сакълавгъа тийишли тергев бакъдырмайгъаны учун гёрсетив этген. Тёбенкъазаныш сельпону председатели В. Акаевге къатты выговор берилген. Тёбенжюнгютей ва Эрпели сельполаны председателлери М. Бамматов ва А. Хасаева ёлдашлагъа буварылгъан.

* * *

Халкъ контролюну Хасавюрт шагьар комитетини шагьарны прокуратурасы булан бирликде оьтгерилген тергевлери гёрсетеген кюйде, «Дагестанстройпроект» бирлешивню 22 номерли ПМК-сыны мастерлери Гебеков ва Садуллаев, «Эльтав» деген заводну Хасавюртдагъы филиалыны баш инженери Распутько ёлдашлар заводну филиалыны къурулушунда этилеген ишлеге гьакъ тёлевню артдырып язывну натижасында 11 минг манатдан да артыкъ акъчагъа ялгъан язывлар этген. Ондан къайры да, материал байлыкълагъа жаваплы прораб Садуллаевни уьстюндеги котельный учунгъу 28 там блок гьисапдан тайдырылгъан. Насос станцияны къурулушуна белгиленген 10 блок гьисапдан тайдырылмагъан. Шо саялы 22 номерли ПМК-ны ва «Эльтав» заводну филиалыны гьарисинден 418 манат штраф алынгъан.

Халкъ контролюну шагьар комитети 22 номерли ПМК-ны начальниги Р. Тутушевни ва «Эльтав» заводну филиалыны директору М. Пирбудагъовну этилген ялгъан язывлагъа тергевюн бакъдыргъан ва шолай гьал такрарланса, экиси де къатты кюйде жавапгъа тартылажагъын билдирген.

Этилген къурулуш-къурашдырыв ишлени уьстюне къошум гьисапда ялгъан язывлар этгени учун «Эльтав» заводну Хасавюрт филиалыны баш инженери Распутькогъа, 22 номерли ПМК-ны мастерлери Гебековгъа ва Садуллаевге выговор берилген, оланы гьарисини айлыкъ алапаларыны оьлчевюнде тёлев салынгъан.

* * *

Халкъ контролюну Къаягент район комитети районну хозяйстволары пачалыкъгъа тапшурулагъан гьайванчылыкъ продукталаны сан янын яхшылашдырывда кемчиликлеге ёл берегенин токъташдыргъан. Тергевлер ачыкъ этгени йимик, 1989-нчу йыл орта гьисапда районда сютню майлылыгъы 1,95 процентден оьтмеген, шо базис майлылыкъдан тёбенде. Шону натижасында «Къаягент», «Алхожагент», «Герга» совхозлар 26, 11, 4 тонна сютню тас этген. Шо себепден тас болгъан акъчаны оьлчевю 12 минг манатдан да артыкъ. Сютню механика ишлер булан байлавлу наслыгъы, бактериялылыгъы саялы янгыз «Алхожагент», «Къаягент» совхозлар гёрген зарал 13,5 минг манатдан да кёп.

Комитет шо ёрукъдагъы кемчиликлери учун эсгерилген хозяйстволаны ёлбашчыларын ва специалистлерин 1989-нчу йылны октябрь айында да жавапгъа тартгъан болгъан. Шо саялы о бу масъаланы арагъа салып ойлашыв булан тамамлангъан ва сютню майлылыгъын ёрукълашдырывгъа байлавлу болуп совхозланы ёлбашчыларыны, специалистлерини инандырывларын гьисапгъа алгъан.

Гьайсызлыкъгъа ёл бериле

Гьали-гьалилерде районну халкъ контроль комитетини сиптечилиги булан адамлар учун гьажатлы болагъан малланы чыгъарывгъа, загьматчыланы яшавлукъ къуллукъларын кютювге, къуллукъланы кютювню культурасын артдырывгъа ва оьзге масъалалагъа байлавлу халкъны яшавлукъ къуллукъларын кютювню район производство управлениесини янындан гёрюлеген чараланы гьалы тергелди.

Шонда белгили болгъан кюйде, токъташдырылгъан тапшурувланы тамамлавда, халкъны яшавлукъ къуллукъларын кютювню ёрукълашдырывда, гьажатларын уьйренивде ва резервлени ахтарывда, кютюлеген къуллукъланы тюрлю-тюрлю къайдаларын генглешдиривде, загьмат, шолай да производство низамны беклешдиривде хыйлы-хыйлы кемчиликлеге ёл берилгенлиги аян болду. Биз ойлашагъан кюйде, шону аслу себеби — болдурулагъан ич ведомство контролюну тёбен даражалылыгъы. Мунда контроль этивню системасын камиллешдиривню тийишли чаралары гёрюлмей деп айтмагъа ярай. Натижада, предприятие артдагъы эки йылны ичинде халкъны яшавлукъ къуллукъларын кютювде токъташдырылагъан тапшурувланы 85 ва 44 процентге тюгюл толтурмагъан. Бу ерде кооперативлени чалышыву гьисапгъа алынмагъан.

1988-нчи йыл пайдаланывгъа берилген ва халкъланы 150 минг манатны къадарында къуллукъларын кютмеге гючю булангъы яшавлукъ къуллукъланы таъмин этеген уьйю гетген йыл гьаран 25 мингни дазусуна етишген. Онда тъалиге ерли, тарыкълы болагъан ясандырывлар барлыгъына да къарамайлы, гьар кимге аякъ гийимлер тигеген цех ачылмагъан. Сонг да, аякъ гийимлени ярашдырывда, опуракълар тигивде, трикотаж малланы тохувда, малланы химия къайдада тазалавда ва боявда алданокъ токъташдырылгъан планланы толуву йылдан-йылгъа йырыла.

Ерлерде къуллукъланы кютеген пунктланы санаву бек аста генглеше. Районда кютюлеген къуллукъланы гьар юртгъа пайласа, 1—3-ден оьтмей. Жавангенде буса шолай аз-маз онгайлыкълар да бюс-бютюнлей болдурулмагъан.

Муна шолай бузукъ гьал управлениени администрациясы загьматчыланы гьажатларын уьйренивге, ватандашланы къабул этивге, талапларына къулакъ асывгъа агьамият бермейгенликден амалгъа гелген. Артдагъы бир нече йылланы узагъында шифер, къурулуш ишлерде къолланагъан агъач ва башгъа тюрлю къыт материаллагъа алданокъ берилеген арзаланы гьисабы юрютюлмей.

Къуллукъланы кютювню алдынлы къайдаларына гёчювге, комплекс къабул этив пунктланы санавун артдырывгъа байлавлу гёрюлген чаралар асувлу деп айтмагъа бажарылмай. Адамланы загьмат тёкмеге муштарлылыгъын артдырывну янгы къайдаларына тёчювде тийишли къурум чаралар гёрюлмей. Шону аслу талабына — багъаланы прейскуратын гёрюнеген ерде иливге усталар агьамият бермейлер. Контролёрланы штаты кемитилсе де, администрация оьзюню ягъындан производство бёлюклени чалышывуна мекенли контроль болдурмагъа унутуп къалгъан. Загьмат низам беклешегенлик гьис этилмей. Иш заманны гьисабы юрюлмей. Кадрлар чакъда-чакъда алышына. Янгыз 1989-нчу йыл 47 адам ишге къабул этилген буса, 50 адам ишлеринден тайдырылгъан.

Управлениени чалышывунда йиберилген кемчиликлер оьрде эсгерилгенлери булан дазуланмай. Шо саялы районну халкъ контроль комитетини артдагъы вакътилерде болгъан жыйынында къуллукъ борчларын кютювге сувукъ-салкъын янашгъанлыгъы учун управлениени директору Б. Солтанагьматовгъа выговор берилди.

Д. ШАРАПУТДИНОВ,
Къаягент районну халкъ контроль комитетини инспектору.

БЮРОДА КЪАРАЛГЪАН

Бугюнлерде КПСС-ни Буйнакск шагьар комитетини бюросунда «Халкъ контролюну къурумларына ёлбашчылыкъ этивде тигив фабрикни партбюросуну иши гьакъындагъы» масъалагъа къаралды. Шонда эсгерилгени йимик, фабрикни партия къуруму, «СССР-де халкъ контролюну гьакъындагъы» Законгъа къыйышывлу болуп, производство ва загьмат низамны беклешдиривде, халкъ контролюну группасыны ишини къайдаларын камиллешдиривге байлавлу бир къадар иш юрютген.

Шону булан бирге тигив фабрикни партбюросу халкъ контроль группаны ишине ёлбашчылыкъ этивде тийишли даражада чалышмагъан. Шо саялы да группаны ишинде хыйлы янгылышлагъа ёл берилген. Фабрикни халкъ контролюну баш группасы береген пайда гьис этилмей. Производствогъа зараллы затланы алдын алывгъа къаршы ябушув иш осал юрюле. Шоланы тюзлемеге белгиленген чаралар яшавгъа чыгъарылмайгъан гезиклер кёп.

Фабрикде тергевсюзлюклер саялы ишчилени гьисабына аппаратда гьар тюрлю къуллукълагъа законсуз алынгъан адамлагъа янгыз 1988-нчи йылда 9496 манат гьакъ берилген. Гетген йылны боюнда сатыв-алыв къурумлагъа сан яны алывчуланы рази къалдырмайгъан опуракълар тигип йибергени саялы 5500 манатны къадарында продукция къайтарылгъан. Шо саялы да предприятиени гьисабына 1100 манат штрафлар тёлеме тюшген.

Тергевлени натижасында белгили болгъаны йимик, фабрикде иш заманны тас этивлеге ёл бериле. Демек, гетген йыл мунда 575 адамгюн пайдаландырылмагъаны саялы фабрикге кёп зарал болгъан. Муна шо ва оьзге кемчиликлени алдын алмакъ учун партбюро гетген йылны боюнда халкъ контролюну группаларына сайлангъан коммунистлени гьисап беривлерине тынгламагъа унутуп къойгъан. Шо группалагъа жаваплы ёлдашлар борчларын нечик кютегени тергелмеген.

Бюро оьзюню къарары булан халкъ контролюну ишине партия якъдан ёлбашчылыкъ этивде ёлгъа йиберген кемчиликлери саялы, тигив фабрикни партбюросуну секретары Гь. Абдулмежитовну айыплы гьисаплагъан ва ону шо янгылышланы алдын алмагъа борчлу этген.

Гь. ИЛЬЯСОВ.

Солакъдагъы «Дагэлектроавтомат» завод республиканы алдынлы предприятиелерини сыдраларына гире. Тек мунда кемчиликлер ёкъ, чечилмеген масъалалар къалмагъан, бары да резервлер ва имканлыкълар къоллангъан десек, дурус болуп битмес. Шону заводну ёлбашчылары, специалистлери де яшырмай.

Кемчиликлени тайдырывда, резервлени пайдаландырывда заводда халкъ контроль группаны членлеринден кёп затны къаравуллай. Хыяллар яшавгъа чыгъамы, контролёрлар инамлыкъны гертилейми?

Тергеме де тергей, кёмек де эте

Оьрдеги соравлагъа жаваплар ахтара туруп, заводну ишлери булан таныш болдукъ, коллективни пикруларын билме къаст этдик. За-

...

А. Юзбековну атын заводдагъылар уллу гьюрмет булан эсгере эди.

Группаны ишин суратлай-

...

къошуму бар, контролёрланы буса къошуму саламат. Шондан артыкъ болма кюй ёкъ. Низамлы чалышагъан коллективде гючлер шолай пайлана.

Йылны башындан тутуп да Солакъдагъы электроавтомат переключателлер ишлеп чыгъарывчулар дыгъарланы бузмайлы чалыша. Январь

...

лыкъ этив асув бермей. Шо саялы предприятиени администрациясыны, загьмат коллективни советини алдына группаны председателине штат ачмакъ деген масъала салынгъан эди. Коллектив нечик къараргъа гелгенлигинден кёбюсю зат гьасил бола эди. Шо буса заводгъа

...

— заводну директору А. Абдулмуталимов, — гьар тюрлю гёрсетивчюлер, «гьакъылы озгъанлар» тарыкъ тюгюл йимик гёрюне. Неге тюгюл, ёлбашчы ишине ягъадан баш къошгъанны ончакъы сюймей. Амма бизин заводда группагъа янашыв башгъа, директор гьисапда оьзюм

...

ция борчлу къалгъанлыгъы токъташдырылды. Гьали олар борчларын тёлеп тура. Биз шону мекенли кёмек санайбыз.

Заводну халкъ контроль группасыны сыдраларында гьали 18 адам бар. Шо да алдагъысындан дёрт керенге ювукъ аз. Янгыз списокда бар «активистлерден» коллектив пайда ёкъну тезден билген. Лап да сынавлулары, принципли ёлдашлар къалгъан. Оланы арасында инженер Р. Рашидов, мастер М. Нажмутдинов, комплектовщица З. Филиппова ва баш-

...кюйде бузувлар ачыкъ этилген 25 номерли тюкенни сатывчусу З. Гебекова алывчуну 33 кепек-

...проект» бирлешивню 22 номерли ПМК-сыны мастерлери Гебеков ва Садуллаев, «Эльтав» деген заводну

...гъан языв лар этгени учун «Эльтав» заводну Хасавюрт филиалыны баш инженери Распутькогъа, 22

...луп совхозланы ёлбашчыларыны, специалистлерини инандырывларын гьисапгъа алгъан.

...лавлу бир къадар иш юрютген.

Шону булан бирге тигив фабрикни партбюросу халкъ контроль группаны ишине

...аппаратда гьар тюрлю къуллукълагъа законсуз алынгъан адамлагъа янгыз 1988-нчи йылда 9496 манат гьакъ берилген. Геттен йылны боюнда

...гюн пайдаландырылмагъаны саялы фабрикге кёп зарал болгъан. Муна шо ва оьзге кемчиликлени алдын алмакъ учун партбюро гетген йылны

...айыплы гьисаплагъан ва ону шо янгылышланы алдын алмагъа борчлу этген.

Гь. ИЛЬЯСОВ.

Избербаш шагьарны сют-заводунда чыгъарылагъан продукцияны сан янын яхшылашдырмакъ учун хыйлы иш этиле. Шо муратларда эсги ясандырывланы орнуна янгылары салына.

СУРАТДА: заводну сынавлу слесары Александр МИЛОВАНОВ.

Тергеме де тергей, кёмек де эте

Солакъдагъы «Дагэлектроавтомат» завод республиканы алдынлы предприятиелерини сыдраларына гире. Тек мунда кемчиликлер ёкъ, чечилмеген масъалалар къалмагъан, бары да резервлер ва имканлыкълар къоллангъан десек, дурус болуп битмес. Шону заводну ёлбашчылары, специалистлери де яшырмай.

Кемчиликлени тайдырывда, резервлени пайдаландырывда заводда халкъ контроль группаны членлеринден кёп затны къаравуллай. Хыяллар яшавгъа чыгъамы, контролёрлар инамлыкъны гертилейми?

Оьрдеги соравлагъа жаваплар ахтара туруп, заводну ишлери булан таныш болдукъ, коллективни пикруларын билме къаст этдик. Заводда къурулгъан халкъ контроль группаны председатели А. Юзбеков булан ёлукъгъунча хыйлы специалистлер, ишчилер булан лакъырыбыз болду. Тергемек, биревлени терс ишлерин аян этмек, айыплыланы жавапгъа тартмакъ, белгили болгъаны йимик, кимни де сукъландырардай касбу тюгюл. Халкъ контроль группаны активистлерини иши де тап шолай. Тек абурну адамгъа касбу бермей, огъар бажарывлу иш этеген адам лайыкълы болагъаны ачыкъ. Шо саялы болма ярай, халкъ контроль группаны иши гьакъда лакъыр чыкъгъанда, ону председатели А. Юзбековну атын заводдагъылар уллу гьюрмет булан эсгере эди.

Группаны ишин суратлайгъанда биз кёбюсю гьалда хозяйство яда предприятие етише гелеген уьстюнлюклени гьакъында тындырыкълы кюйде лакъыр юрютебиз. Шо бир мердешге айланып къалгъан. Озокъда, «Дагэлектроавтомат» заводну коллективи оьтген йылны планын болжалдан алда кютме, гелимлени къадарын 4 миллион манатдан къолайгъа етишдирме болгъанлыгъында халкъ контроль группаны членлерини саламат къошуму бар. Бу ерде «аслам» деп де эсгерме ярай эди, тек шо сёз ишни гьакъыкъатын тюз суратламас. Неге тюгюл, коллектив етишеген оьрлюклерде ону бары да членлерини аслам къошуму бар, контролёрланы буса къошуму саламат. Шондан артыкъ болма кюй ёкъ. Низамлы чалышагъан коллективде гючлер шолай пайлана.

Йылны башындан тутуп да Солакъдагъы электроавтомат переключателлер ишлеп чыгъарывчулар дыгъарланы бузмайлы чалыша. Январь, февраль айланы производство планлары толу кюйде кютюлген. Шолай болгъанда, халкъ контроль группаны членлери, оьзю председатель не булан машгъул? Балики, олар тарыкъ тюгюлдюр?

— Оьтген йылны ахырынчы айларында шолай сорав заводну коллективини алдында салынгъан эди, — деп хабарлай группаны председатели Агьматхан Юзбеков. — Гьали, бары да ерде йимик, халкъ контрольну ишинде де янгылыкълар тувулуна, борчланы кютювге башгъа гёзден къарала. Талаплар артгъан вакътиде группаны ишине жамият кюрчюде ёлбашчылыкъ этив асув бермей. Шо саялы предприятиени администрациясыны, загьмат коллективни советини алдына группаны председателине штат ачмакъ деген масъала салынгъан эди. Коллектив нечик къараргъа гелгенлигинден кёбюсю зат гьасил бола эди. Шо буса заводгъа шолай къуллукъ тарыкъ экенни билдирди...

Коллективни, заводну оьзге баш специалистлери йимик, яхшы алапа да берип, халкъ контроль группаны председателин тутмакъ деген къарары ону А. Юзбековгъа этген уллу инамлыгъы бола. Инамлыкъдан къайры да — ол талам-такъышгъа, оьзге кемчиликлени алдында бару болуп токътажакъгъа шеклик этмейгенлик. Озокъда, коллективни хыяллары, умутлары англашыла. Директорну пикрусу нечикдир? Огъар тюнтювчю, парахат яшавну бузагъанлар тарыкъмы?

— Къарагъанда, — деди, — заводну директору А. Абдулмуталимов, — гьар тюрлю гёрсетивчюлер, «гьакъылы озгъанлар» тарыкъ тюгюл йимик гёрюне. Неге тюгюл, ёлбашчы ишине ягъадан баш къошгъанны ончакъы сюймей. Амма бизин заводда группагъа янашыв башгъа, директор гьисапда оьзюм огъар тергевчюлеге йимик тюгюл, кёмекчилеге йимик янашаман. Пикрумну исбатлайгъан бир мисал гелтирип къояйым. Заводну 16 гектар топурагъы бар. Алда шогъар къуллукъ этивде 10 — 12 адам машгъул эди. Гьали шо майданны ижарагъа бергенбиз. Тюзю, шоссагьат гелимлерибиз артып гетди деп айтма болмайбыз, тек тутгъан ёлубуз дурус экенлигине бирев де шеклик этмей.

Контролёрлар кёмекчи хозяйствону ишлерин теренден анализ этди, кемчиликлени арагъа чыгъарды. Масала, олар предприятиеге 7136 манатны къадарында продукция борчлу къалгъанлыгъы токъташдырылды. Гьали олар борчларын тёлеп тура. Биз шону мекенли кёмек санайбыз...

Заводну халкъ контроль группасыны сыдраларында гьали 18 адам бар. Шо да алдагъысындан дёрт керенге ювукъ аз. Янгыз спискода бар «активистлерден» коллектив пайда ёкъну тезден билген. Лап да сынавлулары, принципли ёлдашлар къалгъан. Оланы арасында инженер Р. Рашидов, мастер М. Нажмутдинов, комплектовщица З. Филиппова ва башгъалары бар.

А. Юзбеков яшавун халкъ контроль булан байлагъаны 12 йыл бола. Артдагъы 3 йылны ичинде халкъ контрольну шагьар комитетини члени болуп сайлангъан. Демек, оьзге къурумларда, предприятиелерде оьтгерилеген тергевлерде де ортакъчылыкъ эте, бай сынавун башгъалагъа уьйрете. Кемчиликлени алдын алывну, коллективге борчланы кютювде мекенли кёмегин тийдиривню, А. Юзбеков оьзюню ишинде лап да аслу зат деп санай.

Д. ЖАВАТХАНОВ,
оьз мухбирибиз.

Ишчи контроль не этме бола?

Бизин гьар гюнлюк яшавубузда адамланы разисизлигин тувдурагъан аламатлагъа кёп ёлугъабыз. Шо разисизлик буса тенгсизлик булан байлангъан. Айтагъанымкъ, сатыв-алыв къурумланы къуллукъчулары оьзлени пайдасы учун этеген амаллар, яшавлукъ къуллукъланы кютеген, жамият ашамлыгъыны идараларында ишлейгенлени айыбындан тувулунагъан кемчиликлер, уьйлени пайлавда болгъан тюзсюзлюклер йимик адамланы талчыкъдырагъан аламатлар булан ярашмагъа бажарылмай.

Шону учун СССР-ни Оьр Советини Президиумуну «Профсоюзланы ишчи контролюну гьакъындагъы положениесине» байлавлу Указына къыйышывлу болуп, бизин районда ишчи контролюну район инспекциясы, ерлерде буса 36 ишчи комиссиялары ишлемеге башлагъан. Оланы ишинде ортакъчылыкъ этмек учун 180 адам къуршалгъан. Халкъ депутатларыны район Советини къарарына гёре, шо комиссияларына оьзбашына яда халкъ контрольну группалары булан бирликде сатыв-алывну ва жамият ашамлыкъны 95 предприятиесин, яшавлукъ къуллукъланы кютювню 10 филиалын, 6 участка больницаны ва оьзге предприятиелени ишлерин тергемеге бегетилген.

Бираз алдын биз шолар этеген ишлени ахтарып къарадыкъ. Оланы ортакъчылыгъы булан ерлерде бир нече рейдлер оьтгерилген. «Чиркей», «Уллусув» совхозланы, Чапаевни атындагъы колхозну профсоюз къурумларыны комиссиялары яман ишлемей. Тюкенлеге, халкъны яшавлукъ къуллукъларын кютеген идаралагъа барып юрютген тергевлени натижасында хыйлы кемчиликлер тюзленген.

Ишчи контролёрлар, ишчи контрольну район инспекциясы булан бирликде оьтгереген рейдлени гьакъында «Коммунизмни шавласы» деген ерли газетден таба аян этиле. Олар тергеген материаллагъа гёре халкъ контролюну район комитетинде де къарала. Пачалыкъ низамны ва сатыв-алыв къайдаларын бузагъанлагъа къаршы чаралар гёрмек учун административ органлагъа, айыплангъан адамлар ишлейген идаралагъа йибериле.

Бу йыл болгъунча районну тюкенлерине гелеген къыт малланы пайлавну тергевню масъаласы булан биревню де аварасы ёкъ эди. Шоланы тюз пайлайгъанны орнунда, гёземелик учун тергевлер юрюлюп тургъан. Гьали шо ишни районну профсоюз къурумуну янында къурулгъан ишчи контрольну инспекциясы, ерлердеги ишчи контрольну комиссиялары тергей. Къыт малланы адамлар рази къалагъан кюйде къатты контроль салып пайлайгъан ёлну тутуп чалыша. Райпотребсоюзгъа гелген шолай малланы гьисабы алына. Бары да къыт маллар колхозланы, совхозланы, школаланы, больницаланы коллективлерине гезикге салынып, айры-айры гезиклерде буса, адамланы атлары языльш пайлана.

Буйнакск шагьарда яшайгъан, оьзлер районну 50-ге ювукъ идараларында ишлейген ишчилер, къуллукъчулар да къыт маллардан пайдаланма болмай кёп заман инжинип тургъаны да белгили. Демек, олар, шагьар исполкомну да, райисполкомну да эки арасында къалып, къыт промышленный малланы чы нечик де, гьатта шекер, кама йимик ашамлыкъ продукталар алып болмай талчыгъа эди. Гьали ишчи контролёрланы гьай этивю булан шо масъала да чечилген. Ким, къайдан, не затны алмагъа, шону талап этмеге тюшегенни биле. Къысгъача, бу ерде гишини пайына да къол узатагъан савдюгерчилеге тогъас салынды.

Белгили болгъаны йимик, адамланы разисизликлери, арзлары сатыв-алыв къурумланы, халкъны яшавлукъ къуллукъларын кютеген идаралары къуллукъчуларына кёп бола. Неге тюгюл, шоларда ишлейгенлер адамлагъа тюз къайтарыш бермей, багьаланы артдырып сатыв этип алдатагъан гезиклер аз ёлукъмай. Шо саялы да оьзюне 7 адам къуршалгъан ишчи контролюну район инспекциясы райпотребсоюзну тюкенлерине планлы да, хапарсыздан да тергевлер юрютмеге унутмай.

Шолай тергевлени натижасында Буйнакск райпотребсоюзну системасында (председатели Р. Абакаров) гьар тюрлю промышленный маллагъа ва ашамлыкъ продукталагъа багьалар законсуз кюйде артдырылып салынгъаны токъташдырылды. Мисалгъа айтсакъ, бу йыл юрюлген тергевлерде Оьр Къазанышда 47 номерли тюкенде ишлейген С. Дагьирова кампетлени тюрлюлерин къошуп багьасын артдырып сатагъаны, «Ккацители» чагъырны бир шишасындан 60 кепек артыкъ акъча алагъаны, маргаринни гьар килосуна 20 кепек къошагъаны белгили болду. Ондан къайры да, шо тюкенде он адам къоллар да салып этген акты булан шонда сатылагъан гьаракъы заводдан чыгъарылмагъан деп эсгерилген. Сонг да, 50 къутукъ импорт сапун тюкенге документлерсиз гелгени ачыкъ этилди.

Тёбен Къазанышда 33 номерли тюкенде ишлейген А. Къазиев, сатыв этеген ерге чыгъармай «Яблочные» деген кампетден 1600 килограмны, «Золотой ключ» деген кампетден 1080 килограмны ва оьзгелерин яшырып табулду. Эрпелидеги 25 номерли тюкенде сатыв этеген тюкенчи Р. Алишева печеньени гьар килосундан 33 кепек артыкъ алып тургъан. Шолай мисалланы Атланавул, Тёбенжюнгютей юртлардагъы тюкенлерден де гелтирмеге бажарыла. Шо фактлагъа гёре районну ишчи контроль инспекциясыны членлери язгъан актлар халкъ контролюну район комитетине берилип, айыплылагъа тийишли такъсырлавлар этилди.

Буса да ишчи контрольну борчлары чакъ-чакъда оьтгерилеген янгыз шолай тергевлер булан дазуланма тюшмей. Шо ишге бютюн жамият къуршалагъан ёлну тутмай туруп, талавурчулукъну, савдюгерчиликни алдын алмагъа къыйын. Бу ерде ишчи контролю кёп зат этмеге бола. Айтагъанымкъ, ерли Советлени депутатлары, профсоюз комитетлени членлери, халкъ контролюну группалары булан байлавлукъ тутуп, къыт малланы сатыв-алыв къурумлагъа нечакъы ва къачан гелгенин ахтарып, шолар къайда ва нечик сатылгъанны билмеге, законну бузагъанланы жавапгъа тартмагъа борчлу.

Тюзю, ишчи контрольну ерлердеги комиссиялары барысы да бир йимик оьзлени борчларын кютмей. Оланы кёбюсю оьзлени ихтиярларын сама билмей. Тергевлер юрютювню къайдаларына тюшюнмеген. Шо саялы да гележекде профсоюз къурумлагъа оланы ишин яхшылашдырагъан ёлну тутмагъа тюшежек.

Т. ТЕМИРХАНОВ,
АПК-ны къуллукъчуларыны профсоюзуну Буйнакск район комитетини председатели.

СССР-ни Президентини къуллугъун токъташдырмакъны ва СССР-ни Конституциясына (Аслу Законуна) алышынывлар ва къошумлар этмекни гьакъында

Совет Социалист Республикаланы Союзуну ЗАКОНУ

(Башы 1-нчи бетде).

3) Совет Социалист Республикаланы Союзуну уьлкени ичинде ва халкъара аралыкъларында вакили бола;

4) СССР-ни пачалыкъ гьакимлигини ва иш юрютювчю оьр органларыны бир-бири булан иш гёрювюн таъмин эте;

5) СССР-ни Халкъ депутатларыны съездине уьлкени гьалы гьакъындагъы гьар йыллыкъ докладланы бере; СССР-ни ич ва тыш политикасыны лап да агъамиятлы масъалаларыны гьакъында СССР-ни Оьр Советине билдире;

6) СССР-ни Оьр Советине СССР-ни Министрлер Советини Председателини, СССР-ни Халкъ контролюну комитетини председателини, СССР-ни Оьр судуну Председателини, СССР-ни Генеральный прокуроруну, СССР-ни Баш пачалыкъ арбитрыны къуллукъларына кандидатураланы бере, шолай да шо къуллукъдагъы адамланы тастыкъ этмек учун СССР-ни Халкъ депутатларыны съездине бере; СССР-ни Оьр Советине ва СССР-ни Халкъ депутатларыны съездине эсгерилген къуллукъдагъы адамланы, СССР-ни Оьр судуну Председателинден къайрысын, къуллугъундан эркин этивню гьакъында таклиф бере;

7) СССР-ни Оьр Советини алдына СССР-ни Министрлер Советини отставкасыны гьакъындагъы яда отставкасын къабул этивню гьакъындагъы масъаланы сала; СССР-ни Министрлер Советини Председатели булан разилешип, СССР-ни гьукуматыны членлерин къуллугъундан эркин эте ва белгилей, шоланы СССР-ни Оьр Советине тастыкъ этмек учун бере;

8) СССР-ни законларына къол сала; эки жумадан геч болмагъан болжалда оьзюню гёрсетивлери булан законну янгыдан арагъа салып ойлашмакъ ва тавуш бермек учун СССР-ни Оьр Советине къайтармагъа ихтияры бар. Эгер СССР-ни Оьр Совети палаталаны гьарисинде тавушланы уьчден эки пайыны артыкъ тавушу булан оьзю алда къабул этген къарарны токъташдырса, СССР-ни Президенти законгъа къол сала;

9) СССР-ни Министрлер Советини къарарларыны ва буйрукъларыны иш гёрювюн токътатмагъа ихтияры бар;

рыны аманлыгъын таъмин этив муратларда айры-айры ерлерде чрезвычайный гьални билдиривню гьакъында буварыв эте, тарыкълы болгъанда Оьр Советни Президиумуну яда тийишли союз республиканы пачалыкъ гьакимлигини оьр органыны тилевюне гёре яда разилешивю булан айры-айры ерлерде шону гийире. Шолай разилешив болмагъанда СССР-ни Оьр Советине тастыкъ этмек учун къабул этилген къарарны чалт кюйде берип, чрезвычайный гьални гийире. СССР-ни Оьр Советини шо масъалагъа байлавлу къарары ону членлерини умуми санавундан уьчден эки пайындан кем болмагъан кюйде кёп яны булан къабул этиле.

Бу пунктну биринчи бёлюгюнде эсгерилген гезиклерде, союз республиканы онгачалыгъын ва территория якъдан сав кююн сакълап заманлыкъ президент иш юрютювюн гийирмеге бола.

Чрезвычайный гьалны, шолай да президент иш юрютювню режими закон булан токъташдырыла;

16) СССР-ни Конституциясыны 117-нчи статьясы булан гёз алгъа тутулгъан ёрукъда тайдырылмагъа болмагъан СССР-ни Оьр Советини Союз Советини ва Миллетлер Советини арасындагъы разисизликлер болгъан гезиклерде СССР-ни Президенти имканлы къарар онгармакъ муратда эришивлю масъалагъа къарай. Эгер разилешмеге бажарылмаса ва СССР-ни пачалыкъ гьакимлигини ва иш юрютювчю оьр органларыны ёрукълу чалышывун бузмакъ учун герти къоркъунчлукъ тувулунса, Президент СССР-ни Халкъ депутатларыны съездинде СССР-ни Оьр Советин янгы составында сайламакъны гьакъында таклиф бермеге бола.

127^{4}-нчи статья. СССР-ни Президенти оьзюню составына союз республикаланы оьр пачалыкъ къуллукъдагъы адамлары гиреген Федерацияны Советине башчылыкъ эте. Федерацияны Советини жыйынларында автоном республикаланы, автоном областланы ва автоном округланы оьр пачалыкъ къуллукъдагъы адамларыны ортакъчылыкъ этмеге ихтиярлары бар.

Федерацияны Совети: союз дыгъарны юрютювню масъалаларына къарай; Совет пачалыкъны милли политикасын

Оьр Советини Председателини ортакъчылыкъ этме ихтияры бар.

127^{5}-нчи статья. СССР-ни Президенти уьлкени ич ва тыш политикасыны лап да агъамиятлы масъалаларына къарамакъ учун Федерацияны Советини ва СССР-ни Президент советини бирликдеги жыйынларын оьтгере.

127^{7}-нчи статья. СССР-ни Президенти СССР-ни Конституциясыны ва СССР-ни законларыны кюрчюсюнде ва шоланы кютмек муратда уьлкени бары да территориясына борчлу гючю булангъы указланы чыгъара.

127^{8}-нчи статья. СССР-ни Президентини тийилмеслик ихтияры бар ва ол СССР-ни Конституциясын ва СССР-ни законларын бузгъан гезикде СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини янындан тайдырылмагъа бола. Съездни оьзюню сиптечилигине яда СССР-ни Оьр Советини сиптечилигине гёре СССР-ни Конституция тергев этив комитетини заключениесин гьисапгъа алып, шолай къарар СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини янындан депутатланы умуми санавуну уьчден эки пайындан кем болмагъан къадардагъы тавушлары булан къабул этиле.

127^{9}-нчи статья. 127^{3}-нчи статьяны 11-нчи ва 12-нчи пунктлары булан гёз алгъа тутулгъан оьзюню борчларын кютювню СССР-ни Оьр Советини Председателине ва СССР-ни Министрлер Советини Председателине, 127^{3}-нчи статьяны 13-нчю пункту булан гёз алгъа тутулгъан борчларын СССР-ни Оьр Советини Председателине бермеге бола.

127^{10}-нчи статья. Эгер СССР-ни Президенти гьар тюрлю себеплеге гёре оьзюню борчларын дагъы кютмеге болмай буса, СССР-ни янгы Президентин сайлагъынча ону ихтиярлары СССР-ни Оьр Советини Председателине гёчюрюле, эгер шо бажарылмаса, — СССР-ни Министрлер Советини Председателине. Шолай гезикде СССР-ни янгы президентин сайлавлар уьч айлыкъ болжалда оьтгерилмеге тарыкъ.

4. СССР-ни Конституциясы «СССР-ни Президенти» деген 15^{1}-нчи баш булан толумлашдырылгъанлыкъгъа байлавлу болуп, СССР-ни Конституциясыны тёбендеги статьяларына алышынывлар ва къошумлар этмек:

1) 77-нчи статьяны би-

лары СССР-ни Оьр Советини сиптечилиги булан, ону палаталарыны бирисини, СССР-ни Президентини, СССР-ни халкъ депутатларыны бешден бир пайындан кем болмагъан къадарда таклифине яда оьзю пачалыкъ гьакимлигини оьр органы гьисапда союз республиканы сиптечилигине гёре оьтгериле.

СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини сайлавлардан сонггъу биринчи жыйынын СССР-ни халкъ депутатларын сайлавланы Центральный сайлав комиссиясыны председатели юрюте, сонг буса — СССР-ни Оьр Советини Председатели».

4) 111-нчи статьяны биринчи ва еттинчи бёлюклерин тёбендеги редакцияда язмакъ:

«СССР-ни Оьр Совети — СССР-ни пачалыкъ гьакимлигини даим иш гёреген, законлар чыгъарагъан ва контроль юрютеген органы»;

«палаталаны бирликдеги жыйынларын СССР-ни Оьр Советини Председатели яда Союз Советини ва Миллетлер Советини председателлери гезик булан юрюте».

5) 112-нчи статьяны биринчи ва экинчи бёлюклерин тёбендеги редакцияда язмакъ:

«СССР-ни Оьр Советин гьар йыл СССР-ни Оьр Советини Председатели гезикли — язбашгъы ва гюзгю — сессиялагъа гьарисин уьч-дёрт ай болжалда чакъыра.

Гезиксиз сессияланы оьзюню сиптечилигине гёре СССР-ни Оьр Советини Председатели яда СССР-ни Президентини, оьзю пачалыкъ гьакимлигини оьр органы гьисапда союз республиканы, СССР-ни Оьр Советини палаталарыны бирисини уьч пай этип бир пайындан аз болмагъан составыны таклифине гёре чакъырыла.

6) 113-нчю статьяда:

2-нчи пунктну 2-нчи ва 3-нчю пунктлар гьисапда тёбендеги редакцияда язмакъ:

2) СССР-ни Президентини, таклифине гёре СССР-ни Министрлер Советини Председателин белгилей:

3) СССР-ни Министрлер Советини Председателини таклифине гёре СССР-ни Министрлер Советини составын ва шогъар этилинеген алышынывланы тастыкъ эте; СССР-ни Министрлер Советини таклифи булан СССР-ни министерликлерин ва СССР-ни пачалыкъ комитетлерин къура ва тайдыра»;

Миллетлер Советине, СССР-ни Оьр Советини Председателине, СССР-ни палаталарыны даимлик комиссияларына ва СССР-ни Оьр Советини комитетлерине, СССР-ни Президентине, СССР-ни Министрлер Советине, СССР-ни Конституция тергев этив комитетине, пачалыкъ гьакимлигини оьр органлары гьисапда союз ва автоном республикалагъа, автоном областлагъа, автоном округлагъа, СССР-ни Халкъ контролюну комитетине, СССР-ни Оьр судуна, СССР-ни Генеральный прокуроруна, СССР-ни Баш пачалыкъ арбитрына бериле.

Шолай да, оьзлер умуми союз органлары гьисапда жамият къурумларыны ва СССР-ни Илмулар академиясыны да законлар чыгъарыв сиптечиликге ихтияры бар».

8) 117-нчи статьяны тёбендеги редакцияда язмакъ:

«**117-нчи статья.** Союз Советни ва Миллетлер Советни арасында разисизлик болгъан гезикде масъала чечмек учун паритет башланывларда палаталар къурагъан разилешив комиссиягъа бериле, шондан сонг экинчилей Союз Советни ва Миллетлер Советни бирликдеги жыйынында къарала».

9) 118-нчи статьяны тёбендеги редакцияда язмакъ;

«**118-нчи статья.** СССР-ни Оьр Советини ишин къурмакъ учун башында СССР-ни Оьр Советини Председателиде булан СССР-ни Оьр Советини Президиуму къурула. СССР-ни Оьр Советини Президиумуну составына гире: Союз Советни Председатели ва Миллетлер Советни Председатели, оланы заместителлери, СССР-ни Оьр Советини палаталарыны даимлик комиссияларыны ва комитетлерини председателлери, СССР-ни оьзге халкъ депутатлары — гьар союз республикадан бирер, шолай да автоном республикалардан эки вакил ва автоном областлардан ва автоном округлардан бир вакил.

СССР-ни Оьр Советини Президиуму Съездни ва СССР-ни Оьр Советини жыйынларын ва сессияларын гьазирлевню яшавгъа чыгъара, СССР-ни Оьр Советини палаталарыны даимлик комиссияларыны ва комитетлерини чалышывун ёрукълашдыра, СССР-ни законларыны проектлерин ва пачалыкъ яшавуну оьзге лап да агъамиятлы масъалаларын бютюнхалкъ

шону тёбендеги редакцияда эки статья гьисапда язмакъ:

«**122-нчи статья.** СССР-ни халкъ депутатыны СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини жыйынларында ва СССР-ни Оьр Советини сессияларында СССР-ни Министрлер Советине, СССР-ни Халкъ депутатларыны съезди ва СССР-ни Оьр Совети къурагъан яда сайлайгъан оьзге органланы ёлбашчыларына, СССР-ни Президентине буса СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини жыйынларында соравлар бермеге ихтияры бар. Сорав берилген орган яда къуллукъдагъы адам уьч гюнлюк болжалдан геч болмагъан кюйде Съездни шо жыйынында яда СССР-ни Оьр Советини шо сессиясында авуздан яда язып жавап берме борчлулар.

123-нчю статья. СССР-ни Халкъ депутатларыны съездинде, СССР-ни Оьр Советинде, ону палаталарында, комиссияларында ва комитетлеринде, шолай да халкъны арасында депутатлыкъ чалышывун яшавгъа чыгъармакъ учун тарыкълы болжалгъа оьзлени къуллукъ ва производство борчларын яшавгъа чыгъарывдан эркин болмагъа СССР-ни халкъ депутатларыны ихтияры бар.

СССР-ни Оьр Советини разилиги болмайлы, ону сессияларыны арасында буса СССР-ни Оьр Советини Президиумуну разилиги болмайлы, СССР-ни халкъ депутаты уголовный жаваплылыкъгъа тартылмагъа, тутулмагъа яда административ къайдада суд низамы булан этилеген кюйде такъсырлавну чараларына тарымагъа болмай.

13) 125-нчи, 126-нчы ва 127-нчи статьяланы шо гезиги булан 124-нчю, 125-нчи ва 126-нчы статьялар деп гьисапламакъ.

14) 124-нчю статьяда:

2-нчи, 3-нчю, 4-нчю, 5-нчи пунктланы шулай редакцияда язмакъ:

«2) СССР-ни халкъ депутатларыны бешден бир пайындан кем болмагъан пайыны, СССР-ни Президентини, союз республикаланы пачалыкъ гьакимлигини оьр органларыны таклифлерине гёре СССР-ни законларыны ва Съезд къабул этген оьзге актланы, СССР-ни Конституциясы булан къыйышывлулугъу гьакъында СССР-ни Халкъ депутатларыны съездине заключение бере.

СССР-ни Халкъ депутатла-

республикаланы халкъара дыгъар ва оьзге борчларыны СССР-ни Конституциясы, СССР-ни законлары булан къыйышывлулугъу гьакъында заключение бере;

5) СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини тапшурувуна гёре, СССР-ни Оьр Советини, ону палаталарыны, СССР-ни Президентини, СССР-ни Оьр Советини Председателини, СССР-ни Оьр Советини палаталарыны даимлик комиссияларыны ва комитетлерини, СССР-ни Министрлер Советини, союз республикаланы пачалыкъ гьакимлигини оьр органларыны, СССР-ни Халкъ контроль комитетини, СССР-ни Оьр судуну, СССР-ни Генеральный прокуроруну, СССР-ни Баш пачалыкъ арбитрини, жамият илмуланы ва СССР-ни Илмулар академиясыны жамият органларыны таклифлерине гёре, оьзге пачалыкъ органларыны ва жамият къурумларыны оьзлеге бакъгъан якъда СССР-ни Конституциясына къыйышывлу болуп, прокурор гёз къаратылыву яшавгъа чыгъарылмайгъан норматив правовой актларыны СССР-ни Конституциясына ва СССР-ни законларына къыйышагъаныны гьакъында заключениелер бере.

15) 125-нчи статьяны биринчи ва экинчи частларын шулай редакцияда язмакъ:

«СССР-ни Халкъ депутатларыны съезди ва СССР-ни Оьр Совети оьзлеге таби болгъан пачалыкъ органланы барысына да тергевлюлюкню яшавгъа чыгъара.

СССР-ни Оьр Совети ва СССР-ни Президенти СССР-ни Халкъ контроль комитетини чалышывуну ишин бура».

16) 130-нчу статьяны уьчюнчю ва дёртюнчю бёлюгюн шулай редакцияда язмакъ:»

«СССР-ни Министрлер Совети йылда бир керенден кем болмагъан кюйде оьзюню ишини гьакъында. СССР-ни Оьр Советини алдында гьисап бере ва оьзюню чалышывуну гьакъында СССР-ни Президентине низамлы кюйде маълуматлар бере.

СССР-ни Оьр Совети оьзюню сиптечилигине гёре яда СССР-ни Президентини таклифи булан СССР-ни гьукуматына инамсызлыкъ билдирмеге бола, шондан сонг отставкагъа гете. Шо масъалагъа гёре СССР-ни Оьр Советини членлерини умуми

ны арасында халкъара дыгъарларын бегете;

6) Тийишли болгъан гезиклерде СССР-ни Министрлер Советини янында комитетлер, баш управлениелер ва оьзге ведомстволар къура».

18) 133-нчю статьяны шулай редакцияда язмакъ:

«**133-нчю статья.** СССР-ни Министрлер Совети СССР-ни законларыны ва СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини, СССР-ни Оьр Советини оьзге къарарларыны, СССР-ни Президентини указларыны кюрчюсюнде ва шоланы яшавгъа чыгъара туруп, къарарлар ва буйрукълар чыгъара, шоланы яшавгъа чыгъарылывун тергей. СССР-ни Министрлер Советини къарарлары ва буварывлары СССР-ни бары да территориясында яшавгъа чыгъарылмакъ учун борчлу».

19) 135-нчи статьяны 4-нчю бёлюгюн шулай редакцияда язмакъ:

«СССР-ни министерликлери ва пачалыкъ комитетлери иш юрютювню оьзюне тапшурулгъан ерлериндеги гьал ва оьсюв учун жавап бере; оьзлени ихтиярларыны оьлчевлерине гёре СССР-ни законларыны ва СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини, СССР-ни Оьр Советини оьзге къарарларыны, СССР-ни Президентини указларыны, СССР-ни Министрлер Советини къарарларыны ва буварывларыны кюрчюсюнде ва шоланы яшавгъа чыгъарывда шоланы кютюлювюню ишин къура ва тергей.

20) 152-нчи статьяны биринчи ва бешинчи бёлюклерин шулай редакцияда язмакъ:

«СССР-де бары да судлар, военный трибуналланы судларын къошмагъан заманда, судланы ва халкъ заседателлени сайланывуну башланывунда къурула;

«Военный трибуналланы судьяларын СССР-ни Президенти белгилей, халкъ заседателлери буса асгер къуллукъчуланы жыйынында ачыкъ кюйде тавуш берив булан сайлана».

21) 171-нчи статьяны шулай редакцияда язмакъ:

«**171-нчи статья.** Совет Социалист Республикаланы Союзуну Пачалыкъ гимни СССР-ни Оьр Советини янындан бегетиле».

III. 1. СССР-ни биринчи Президенти СССР-ни Халкъ депутатларыны съездинде беш йыл болжалгъа сайлана деп

масъаланы сала; СССР-ни Министрлер Советини Председатели булан разилешип, СССР-ни гъукуматыны членлерин къуллугъундан эркин эте ва белгилей, шоланы СССР-ни Оьр Советине тастыкъ этмек учун бере;

8) СССР-ни законларына къол сала; эки жумадан геч болмагъан болжалда оьзюню гёрсетивлери булан законну янгыдан арагъа салып ойлашмакъ ва тавуш бермек учун СССР-ни Оьр Советине къайтармагъа ихтияры бар. Эгер СССР-ни Оьр Совети палаталаны гьарисинде тавушланы уьчден эки пайыны артыкъ тавушу булан оьзю алда къабул этген къарарны токътапдырса, СССР-ни Президенти законгъа къол сала;

9) СССР-ни Министрлер Советини къарарларыны ва буйрукъларыны иш гёрювюн токътатмагъа ихтияры бар;

10) уьлкени оборонасын таъмин этивге байлавлу пачалыкъ органланы чалышывун ёрукълашдыра; СССР-ни Савутлу Гючлерини Оьр башкомандующийи гьисапла-на, СССР-ни Савутлу Гючлерини оьр командованиесин белгилей ва алышдыра, оьр асгер чынланы бере, военный трибуналланы судьяларын белгилей;

11) СССР-ни сёйлешивлерин юрюте ва халкъара дыгъарлагъа къол сала; оьзюню янында бегетилген тыш пачалыкъланы дипломат вакиллерини инанылгъан ва къайтарагъан грамоталарын къабул эте; тыш пачалыкълардагъы ва халкъара къурумланы янындагъы СССР-ни дипломат вакиллерин белгилей ва къайтара; оьр дипломат ранглары ва оьзге хас атланы бере;

12) СССР-ни орденлери ва медаллары булан савгъатлай, СССР-ни гьюрметли атларын бере;

13) СССР-ни ватандашлыгъына къабул этивню, шондан чыгъарывну ва совет ватандашлыгъындан магьрюм этивню, сыйынма ер беривню масъалаларын чече; енгиллик беривню яшавгъа чыгъара;

14) умуми яда айрыча асгерге алывну билдире; СССР-ге дав якъдан чапгъын этген гезикде дав гьалны билдире ва шо масъаланы СССР-ни Оьр Советини къаравуна чалт кюйде бере; СССР-ни якълавну ва ону ватандашларыны аманлыгъыны пайдаларында айры-айры ерлерде дав гьалын билдире. Дав гьалын гийиривню ёругъу ва режими закон булан белгилене;

15) СССР-ни ватандашла-

пачалыкъ гьакимлигини ва иш юрютювчю оьр органлары-ны ёрукълу чалышывун бузмакъ учун герти къоркъунчлукъ тувулунса, Президент СССР-ни Халкъ депутатлары-ны съездинде СССР-ни Оьр Советин янгы составында сайламакъны гьакъында таклиф бермеге бола.

127^{4}-нчи статья. СССР-ни Президенти оьзюню составына союз республикаланы оьр пачалыкъ къуллукъдагъы адамлары гиреген Федерацияны Советине башчылыкъ эте. Федерацияны Советини жыйынларында автоном республикаланы, автоном областланы ва автоном округланы оьр пачалыкъ къуллукъдагъы адамларыны ортакъчылыкъ этмеге ихтияры бар.

Федерацияны Совети: союз дыгъарны юрютювню масъалаларына къарай; Совет пачалыкъны милли политикасын яшавгъа чыгъарывгъа байлавлу чараланы онгара; СССР-ни Оьр Советини Миллетлер Советине миллиара аралыкъларындагъы эришивлюклени чечивге ва тюртюшюв гьалланы ёрукълашдырывгъа байлавлу рекомендациялар бере; СССР-ни Президентини ихтиярына гиреген умумисоюз маънасы булангъы масъалаланы чечивде союз республикаланы чалышывун ёрукълашдырывгъа байлавлу рекомендациялар бере; СССР-ни Президентини ихтиярына гиреген умумисоюз маънасы булангъы масъалаланы чечивде союз республикаланы чалышывун ёрукълашдыра ва ортакъ этивюн болдура.

Оьзлени милли-пачалыкъ къурулушлары болмагъан халкъланы пайдаларына тиеген масъалалагъа шо халкъланы вакиллерини ортакъчылыкъ этивю булан Федерацияны Советинде къарала.

Федерацияны Советини жыйынларында СССР-ни Оьр Советини Председателини ва палаталарыны председателлерини ортакъчылыкъ этмеге ихтияры бар.

127^{5}-нчи статья. СССР-ни Президентини янында СССР-ни Президент совети иш гёре, СССР-ни ич ва тыш политикасыны аслу ёлларын яшавгъа чыгъарывгъа, уьлкени аманлыгъын таъмин этивге байлавлу чараланы онгарыв шону борчу бола.

СССР-ни Президент советини членлерин СССР-ни Президенти белгилей. СССР-ни Министрлер Советини Председатели СССР-ни Президент советини составына къуллугъуна гёре гире.

СССР-ни Президент советини жыйынларында СССР-ни

борчларын СССР-ни Оьр Советини Председателине бермеге бола.

127^{10}-нчи статья. Эгер СССР-ни Президенти гьар тюрлю себеплеге гёре оьзюню борчларын дагъы кютмеге болмай буса, СССР-ни янгы Президентин сайлагъынча ону ихтиярлары СССР-ни Оьр Советини Председателине гёчюрюле, эгер шо бажарылмаса, — СССР-ни Министрлер Советини Председателине. Шолай гезикде СССР-ни янгы президентин сайлавлар уьч айлыкъ болжалда оьтгерилмеге тарыкъ.

4. СССР-ни Конституциясы «СССР-ни Президенти» деген 15^{1}-нчи баш булан толумлашдырылгъанлыкъгъа байлавлу болуп, СССР-ни Конституциясыны тёбендеги статьяларына алышынывлар ва къошумлар этмек:

1) 77-нчи статьяны биринчи бёлюгюн тёбендеги редакцияда язмакъ:

«Союз республика ССР Союзуну борчларына тиеген масъалаланы чечивде СССР-ни Халкъ депутатларыны съездинде, СССР-ни Оьр Советинде, СССР-ни Оьр Советини Президиумунда, Федерацияны Советинде, СССР-ни гьукуматында ва ССР Союзуну оьзге органларында ортакъчылыкъ эте».

2) 108-нчи статьяда:

6-нчы пунктну тёбендеги редакцияда язмакъ:

«6) СССР-ни Оьр Советин ва СССР-ни Оьр Советини Председателин сайлав»;

7-нчи ва 8-нчи пунктланы тайдырмакъ;

11-нчи пунктну тёбендеги редакцияда язмакъ:

«11) СССР-ни Оьр Советини Председателини таклифине гёре СССР-ни Конституция тергев этив комитетин сайлав»;

9, 10, 11, 12, 13 пунктланы тийишли кюйде 7, 8, 9, 10, 11 пунктлар деп гьисап этмек;

дёртюнчю бёлюкден «СССР-ни Оьр Советини Председателин яда ону биринчи заместителин къайтармакъны гьакъындагъы СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини къарарлары СССР-ни халкъ депутатларыны умуми санавуну уьчден эки пайындан кем болмагъан къадардагъы тавушлары булан къабул этиле» деген сёзлени тайдырмакъ.

3) 110-нчу статьяны 4-нчю ва 5-нчи бёлюклерин тёбендеги редакцияда язмакъ:

«СССР-ни Халкъ депутатларыны съездлерини гезикли жыйынлары йылда бир керечден кем болмагъан кюйде оьтгериле. Гезиксиз жыйын-

оьзю пачалыкъ гьакимлигини оьр органы гьисапда союз республиканы, СССР-ни Оьр Советини палаталарыны бирисини уьч пай этип бир пайындан аз болмагъан составыны таклифине гёре чакъырыла.

6) 113-нчю статьяда:

2-нчи пунктну 2-нчи ва 3-нчю пунктлар гьисапда тёбендеги редакцияда язмакъ:

2) СССР-ни Президентини, таклифине гёре СССР-ни Министрлер Советини Председателин белгилей:

3) СССР-ни Министрлер Советини Председателини таклифине гёре СССР-ни Министрлер Советини составын ва шогъар этилинеген алышынывланы тастыкъ эте; СССР-ни Министрлер Советини таклифи булан СССР-ни министерликлерин ва СССР-ни пачалыкъ комитетлерин къура ва тайдыра»;

3-нчю пунктну тайдырмакъ;

7, 13, 14 ва 18 пунктланы тёбендеги редакцияда язмакъ:

«7) ССР Союзуну ихтиярларыны дазуларында конституция ихтиярланы, ватандашланы эркинликлерин ва борчларын кютювню, есликни аралыкъларын, халкъ хозяйствону ва социальный-культура къурулушуну ишин юрютювню, бюджет-финанс системасын, загьматгъа гьакъ тёлевню ва багъаланы къурувну, налог салывну, айлана якъны сакълавну ва табии ресурсланы пайдаландырывну, шолай да оьзге аралыкъланы къурувну законланы ёлу булан ёрукълашдыра»;

«13) Оборонаны ва пачалыкъ аманлыгъын таъмин этивню тармагъында аслу чараланы белгилей; бютюн уьлкеде дав яда чрезвычайный гьалны гийире; чапгъынчылыкъдан бир-бирини оборонасына байлавлу халкъара дыгъар борчланы кютювню тарыкълы гезиклеринде дав гьалын билдире;

14) парахатлыкъны ва аманлыкъны якълавгъа байлавлу халкъара дыгъар борчланы кютмеге тарыкълы гезиклерде СССР-ни Савутлу Гючлерини контингентлерин пайдаландырывну гьакъында къарар къабул эте»;

«18) СССР-ни Министрлер Советини къарарларын ва буйрукъларын тайдырмагъа ихтияры бар».

7) 114-нчю статьяны тёбендеги редакцияда язмакъ:

«**114-нчю статья.** СССР-ни Халкъ депутатларыны съездинде ва СССР-ни Оьр Советинде закон чыгъарыв сиптечиликни ихтияры СССР-ни халкъ депутатларына, Союз Советине,

Союз Советни Председатели ва Миллетлер Советни Председатели, оланы заместителлери, СССР-ни Оьр Советини палаталарыны даимлик комиссияларыны ва комитетлерини председателлери, СССР-ни оьзге халкъ депутатлары — гьар союз республикадан бирер, шолай да автоном республикалардан эки вакил ва автоном областлардан ва автоном округлардан бир вакил.

СССР-ни Оьр Советини Президиуму Съездни ва СССР-ни Оьр Советини жыйынларын ва сессияларын гьазирлевню яшавгъа чыгъара, СССР-ни Оьр Советини палаталарыны даимлик комиссияларыны ва комитетлерини чалышывун ёрукълашдыра, СССР-ни законларыны проектлерин ва пачалыкъ яшавуну оьзге лап да агьамиятлы масъалаларын бютюнхалкъ арагъа салып ойлашывну оьтгеривню къура.

СССР-ни Оьр Советини Президиуму союз республикаланы тиллеринде СССР-ни Халкъ депутатларыны съезди, СССР-ни Оьр Совети, ону палаталары, СССР-ни Президенти къабул этген СССР-ни законларыны ва оьзге актланы текстларын печать этивню таъмин эте».

10) 119-нчу статьяны тайдырмакъ.

120-нчы статьяны 119-нчу статья деп гьисап этмек ва шону тёбендеги редакцияда язмакъ:

«**119-нчу статья.** СССР-ни Оьр Советини Председателин СССР-ни Халкъ депутатларыны съезди СССР-ни халкъ депутатларыны арасындан яшыртгъын тавуш берив булан беш йыл болжалгъа ва арт-артындан экиден артыкъ болмагъан болжалгъа сайлай. Ону не вакътиде де яшыртгъын тавуш беривню ёлу булан СССР-ни Халкъ депутатларыны съезди тайдырмагъа бола.

СССР-ни Оьр Советини Председатели СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини ва СССР-ни Оьр Советини алдында гьисап бере.

СССР-ни Оьр Советини Председатели СССР-ни Оьр Советини сессияларын чакъырмакъны гьакъында къарар, чыгъара, оьзге масъалалагъа гёре буйрукъ бере».

11) 121-нчи статьяны тайдырмакъ.

122-нчи ва 123-нчю статьяланы гелишли кюйде 120-нчы ва 121-нчи статьялар гьисап этмек.

12) 124-нчю статьяны 122-нчи статья гьисап этмек ва

такъсырлавну чараларына тарымагъа болмай.

13) 125-нчи, 126-нчы ва 127-нчи статьяланы шо гезиги булан 124-нчю, 125-нчи ва 126-нчы статьялар деп гьисапламакъ.

14) 124-нчю статьяда:

2-нчи, 3-нчю, 4-нчю, 5-нчи пунктланы шулай редакцияда язмакъ:

«2) СССР-ни халкъ депутатларыны бешден бир пайындан кем болмагъан пайыны, СССР-ни Президентини, союз республикаланы пачалыкъ гьакимлигини оьр органларыны таклифлерине гёре СССР-ни законларыны ва Съезд къабул этген оьзге актланы, СССР-ни Конституциясы булан къыйышывлулугъу гьакъында СССР-ни Халкъ депутатларыны съездине заключение бере.

СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини тапшурувуна гёре СССР-ни Оьр Советини таклифине гёре СССР-ни Президентини указларыны СССР-ни Конституциясына ва СССР-ни законларына къыйышагъанлыгъына заключениелер бере.

3) СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини тапшурувуна гёре СССР-ни Оьр Советини СССР-ни Президентини, СССР-ни Оьр Советини Председателини, союз республикаланы пачалыкъ гьакимлигини оьр органларыны таклифлерине гёре СССР-ни Халкъ депутатларыны съездине яда СССР-ни Оьр Советине союз республикаланы конституцияларыны СССР-ни Конституциясына къыйышывлулугъу, союз республикаланы законларыны буса, СССР-ни законлары булан къыйышагъанлыгъыны гьакъында заключениелер бере.

4) СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини тапшурувуна гёре, СССР-ни Оьр Советини членлерини бешден бир пайындан кем болмагъан къадарыны, СССР-ни Президентини, союз республикаланы пачалыкъ гьакимлигини оьр органларыны таклифлерине гёре СССР-ни Оьр Советине яда СССР-ни Президентине СССР-ни Оьр Советини ва ону палаталарыны, шо органланы къаравуна берилген актланы проектлерини СССР-ни Конституциясына ва СССР-ни законларына, СССР-ни Халкъ депутатларыны съезди къабул этгенлерине, СССР-ни Министрлер Советини къарарларыны ва буварывларыны, шолай да СССР-ни Оьр Советти къабул этген СССР-ни законларына къыйышывлулугъу гьакъында; СССР-ни, союз

яшавгъа чыгъара.

СССР-ни Оьр Совети ва СССР-ни Президенти СССР-ни Халкъ контроль комитетини чалышывуну ишин бура».

16) 130-нчу статьяны уьчюнчю ва дёртюнчю бёлюгюн шулай редакцияда язмакъ:»

«СССР-ни Министрлер Совети йылда бир керечден кем болмагъан кюйде оьзюню ишини гьакъында. СССР-ни Оьр Советини алдында гьисап бере ва оьзюню чалышывуну гьакъында СССР-ни Президентине низамлы кюйде маълуматлар бере.

СССР-ни Оьр Совети оьзюню сиптечилигине гёре яда СССР-ни Президентини таклифи булан СССР-ни гьукуматына инамсызлыкъ билдирмеге бола, шондан сонг отставкагъа гете. Шо масъалагъа гёре СССР-ни Оьр Советини членлерини умуми санавундан уьч пай этгенде эки пайындан кем болмагъан къадарыны артыкъ тавуш беривю булан къарар къабул этиле».

17) 131-нчи статьяда:

биринчи бёлюкню шулай редакцияда язмакъ:

«СССР-ни Министрлер Совети ССР Союзуну табилигине берилген пачалыкъ управлениесини бары да масъалаларын чечмеге ихтиярлы, неге тюгюл СССР-ни Конституциясына гёре ол СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини, СССР-ни Оьр Советини ва СССР-ни Президентини ихтиярына гирмей»;

экинчи бёлюкню 3-нчю ва 4-нчю пунктларын шулай редакцияда язмакъ:

«3) ватандашланы ихтиярларын ва эркинликлерин таъмин этивге, уьлкени пайдаларын якълавгъа, есликни ва жамият ёругъун сакълавгъа байлавлу чараланы яшавгъа чыгъармакъ;

4) уьлкени оборонасын ва пачалыкъ аманлыгъын таъмин этивге байлавлу чаралар къабул этмек»;

5-нчи пунктну тайдырмакъ;

6-нчы ва 7-нчи пунктланы шолай гезиги булан 5-нчи ва 6-нчы пунктлар деп гьисап этмек, шоланы тёбендеги редакцияда язмакъ:

«5) тыш пачалыкълар булангъы аралыкъланы тармагъында умуми чаралар, тыш сатыв-алыв, экономика, илму-техника ва тыш уьлкелер булан СССР-ни культура бирге чалышывун яшавгъа чыгъара; СССР-ни халкъара дыгъарларын яшавгъа чыгъарывну таъмин эте; гьукуматла-

20) 152-нчи статьяны биринчи ва бешинчи бёлюклерин шулай редакцияда язмакъ:

«СССР-де бары да судлар, военный трибуналланы судларын къошмагъан заманда, судланы ва халкъ заседателлени сайланывуну башланывунда къурула;

«Военный трибуналланы судьяларын СССР-ни Президенти белгилей, халкъ заседателлери буса асгер къуллукъчуланы жыйынында ачыкъ кюйде тавуш берив булан сайлана».

21) 171-нчи статьяны шулай редакцияда язмакъ:

«**171-нчи статья.** Совет Социалист Республикаланы Союзуну Пачалыкъ гимни СССР-ни Оьр Советини янындан бегетиле».

III. 1. СССР-ни биринчи Президенти СССР-ни Халкъ депутатларыны съездинде беш йыл болжалгъа сайлана деп токъташдырмакъ.

СССР-ни Президентини къуллугъуна кандидатуралар шо сайлавларда оланы умуми сайлав органлары гьисапда жамият къурумларыны янындан, СССР-ни Оьр Советини янындан, оланы гьар палатасыны янындан, СССР-ни халкъ депутатларыны 100-ден кем болмагъан группаларыны ва оланы оьр пачалыкъ гьакимлигини атындан союз республикаларыны янындан гёрсетилмеге бола. СССР-ни халкъ депутатларыны умуми санавуну яртысындан артыгъыны тавушун алгъан кандидат сайлангъан деп гьисап этиле. Эгер тавуш береген заманда кандидатланы бириси де тавушланы яртысындан артыгъын алмагъан буса, артыкъ тавуш алгъан эки кандидатурагъа байлавлу экинчилей тавуш берив оьтгериле.

2. СССР-ни Президенти этилип сайлангъан адам ант къабул этген мюгьлетден башлап къуллугъуна гире.

СССР-ни Президентини антыны шулай текстин токъташдырмакъ:

«Бизин уьлкебизни халкъларына инамлы кюйде къуллукъ этмеге, СССР-ни Конституциясын къатты кюйде юрютмеге, ватандашланы ихтиярларын ва эркинликлерин сакъламагъа, СССР-ни Президентини мени уьстюме салынгъан оьр борчларын намуслу кюйде яшавгъа чыгъармагъа жаваплылыкъ булан ант этемен».

IV. Бу законну ол къабул этилгендокъ ишге гийирмек.

СССР-ни Оьр Советини Председатели
М. ГОРБАЧЁВ.

Москва, Кремль. 14 март 1990 йыл.

Бизин баянлыгъыбыз

ЖАМИЯТГЪА АРКЪА ТАЯП...

Республикада жинаятчылыкъ ишлени, уруланы кемимейгени къайсыбызны да рагьатсызландыра. Прокуратураны, МВД-ни, халкъ судланы, ГАИ-ни къуллукъчулары жамият низамны сакъламакъ учун, уручулукъгъа, жинаятчылыкъ ишлеге къаршы ябушув юрюте. Тек бир-бирде оланы гьаракаты тийишли натижа бермей къоя. Бизин мухбирибиз Я. БИЙДУЛЛАЕВ, Бабаюртну РОВД-сини начальниги М. МАГЬАМАТОВ булан ёлугъуп, баянлыкъ алгъан.

— Магьаммат Абдурагьманович, Бабаюрт районда жинаятчылыкъ ишлени алдын алмакъ учун гёрюлеген чараланы гьакъында не айтма боласыз?

— Урулар бизде, тюзюн айтма герек, кемимей. Бир тюрлю гьасиллеге етишген. Материал байлыкълар сакъланагъан объектлеге алда туснакъда туруп чыкъгъан адамлар салына. Мисал учун, «Дагъыстан» совхозну складыны заведующийи М. Атагишиев, РТП-ни складыны заведующийи А. Хасаев шолай адамлар. «Дагъыстан» совхозну складындан 1 тонна тери урлангъан. Ахырына гьали де чыгъып болмай турабыз. Къаравулчу буса, бир зат да болмагъанда йимик, ишин узата. Арадан аз да гетмей, шо складдан 500 килограм люцерна урлукъ урлана. Биринчи уру болгъандокъ, къаравулчу жавапгъа неге тартылмай?

Бабаюртдагъы ДРС-ни ишчиси Адилхан Мисирханов бир башлап Бабаюртда гьайван урлай. Такъсырсыз къалгъангъа эркинликни сезипми, оьзюне ёлдашлар да табып, «Кировский» совхозну 95 малын урлайлар. Ишлейген еринде ол ичип, ишге чыкъмай къалагъан гезиклер кёп болгъан. Тек коллектив ону гьайын этмеген, жавапгъа тартмагъан. Гьали буса ол туснакъда.

Алданокъ гьазирленип, къурумлу кюйде оьтгерилеген жинаятчылыкъ ишлер де арта. Милицияны къуллукъчулары оьтгерген ишлени натижасында, Бабаюртда яшайгъан Хамутаевни группасы тутулгъан. Шо автомашинлени запчастларын урлай болгъан. Хасавюрт районда Алхасов ёлбашчылыкъ этеген группа буса гьайванланы урлав булан машгъул болгъан. Шо да кёп узакъгъа бармай тутулгъан. Тамазатёбеде яшайгъан Алибековну группасыны иши де судгъа берилген. К. Алиевни группасы буса, ЧИАССР-де яшайгъанлар да къошулуп, хозяйстволаны къаравсуз къалгъан гьайванларын урлап юрюген. К. Алиев оьзю «Хамаматюрт» совхозда гьайванчы болуп ишлеген ва шо юртда яшагъан. Ол алда да уру саялы суд этилген адам. Гьали де «Хамаматюрт» совхозну гьайванларын урлагъан ва тутулгъан.

Бизин бёлюкню къуллукъчулары учун лап да къыйын масъаланы гьакъында айтма сюемен. Районубузда оьзге тав районланы къотан хозяйстволары бар. Хозяйстволаны да, адамланы да сакъланагъан малы-гьайваны кёп. Уручулукъ булан машгъул группалар, алданокъ урлажакъ ерни белгилеп, машинлер булан гьайван-малны урлап гете. Уруну гьакъында бизге билдиргенче, оланы гьызы да къалмай. Къотан хозяйстволар райцентрдан йыракъда. Масъаланы бирдагъы яны. Уручулар бизин районда яшайгъанлар, ишлейгенлер тюгюл, тав раонланы адамлары болуп чыгъа. Мисал учун, бизин къуллукъчулар Шава деген юртдан машин урлап къачгъан, Цунта районлу А. Алиевни тутду. Жинаятчылыкъ иш юрютеген Къазбек районлу Девлетукъаевни группасы тутулду. Олар Рутул районну къотан хозяйстволарындан гьайван-мал урлай туруп тутулгъан.

— Санавлар булан айтгъанда районда гъы гьал нечикдир?

— Макътардай тюгюл. 1988-нчи йыл 132 жинаятчылыкъ иш этилген буса, оьтген йыл районну территориясында 173 жинаятчылыкъ иш болгъан. Оланы уьстюн ачыв буса янгыз 50 процентге тюгюл етишмей.

— Озокъда, жинаятчылыкъ ишлени уьстю ачылмайгъанлыкъны себеплери де бардыр?

— Бар. Кант этеген бола бусам да, айтмасам кюй ёкъ. Бизге ишлеме тынч тюгюл. Инг башлап бизин жамият булангъы аралыгъыбыз, байлавлугъубуз ёкъ. Бары да айып бизде болмаса да, биз жамият булангъы ишни къурма герек адамларбыз. Халкъны активлиги буса осал. Оьтген йылны ичинде халкъ дружинниклер, биревню сама тутуп, бёлюкге гелтирмеген. Бизде жамият низамны бузагъанлар, ичип юрюйгенлер аз тюгюл. Сонг да, жинаятчылыкъ иш этегенлени, урлайгъанланы гёреген шагьатлар бола. Тек иш-ишге тюшгенде, бары да билмемиш болуп, ахтарывчулагъа кёмек этмей. Мисал учун, Германчикде бир нече гьайванлар урлангъан. Машин булан урлагъанын, шону да къатынгиши гёргенин ачыкъ этдик. Ол къатын да гёргенин айтды. Тек экинчи гюн бёлюкге гелип. «Бир зат да гёрмегенмен, йыртыгъыз язгъан къагъызны», — деп тутду. Шолай гезиклер кёп бола.

Масъаланы бирдагъы аслу яны бар. Бизин бёлюкню къуллукъчуларыны профессионал билимлери ёкъ. Тийишли хас билими булан бёлюкде 8 адам бар. Къалгъанлары тюрлю-тюрлю касбуланы вакиллери. Юриспруденцияны билмейгенлик, тюз къолламайгъанлыкъ халкъны арасында разисизликлени тувдура.

— Сизге жамият, хозяйство органлар, оьзге къурумлар кёмек этеми?

— Алда кёмек ёкъ эди. Гьали, жинаятчылыкъгъа къаршы ябушувну гючлендирмекни гьакъында къарар чыкъгъан сонг, материал якъдан кёмек этме башлагъан. Партияны район комитетини янындан бизге этилеген тергев артгъан. Бизин органланы гьалын англайгъан ва кёмек этген хозяйстволар, къурумлар: 6 номерли ПМК, «Дагъыстан», «Бабаюрт» совхозлар, К. Либкнехтни атындагъы ва «Коммунизм» колхозлар да бар. Сонг да, участка инспекторланы айлыкъ алапасын берип сакъламакъны Бабаюрт, Хамаматюрт, Уцмиюрт, Люксембург, Тамазатёбе юртлар оьзлеге борч этип алгъан. Районну жамияты булан бирге байлавлукъ тутуп, олагъа аркъа таяп иш гёрежекбиз. Шолай этмесек, бизге райондагъы къыставуллу гьалны тюзлеме, ватандашлар парахат яшасын ва загьмат тёксюн учун имканлыкълар яратма къыйын болажакъ.

Янгы шиъруларындан

Б. ГЬАЖИМУРАДОВ

ГИШИ БИЛМЕСИН

Бир сарын, эки сарын,
Бурулуп ойнар ялын.
Янгыз сизге айтаман
Бизин совхозну гьалын.
Вёре, гиши билмесин.

Ягъада уллу инныр,
Уьстюнден янгур гезе.
Инныдан акъгъан будай
Каспий денгизде юзе.
Вёре, гиши билмесин.

Гётермеде трактор,
Юрюмей, майы битген.
Гертиси, гьакимлени
Ишдеги гьайы битген.
Вёре, гиши билмесин.

Къуш ферманы тамы акъ,
Тизив киреч чабулгъан.
Ичиндеги къушланы
Къуймучлары хабулгъан.
Вёре, гиши билмесин.

Баъли бав, жие терек,
Емишлери къызаргъан.
Ишлемегенлер баса,
Ишлегенлер бозаргъан.
Вёре, гиши билмесин.

Канторда чакъыр-чукъур:
Къыздырып чот тарталар.
Гьисаплар кемип тербей,
Гьисапчылар арталар.
Вёре, гиши билмесин.

Будай алдыкъ сабугъа,
Арпа алдыкъ челекге.
Гене директорну да
Башы тюшген келекге.
Вёре, гиши билмесин.

Ашханалар дангырлай,
Гирген чанныр гемире.
Жамият еслик аза,
Айры еслик семире.

Жыжыкълар жыжылламай,
Къаврап тура ялгъавлар.
Тюкенге жижей гирме
Къоймай чиниликагъавлар.

Базарлагъа барсанг да,
Багьалыкъгъа батасан.
Ачытгъы согъав учун
Арыгъынча къатасан.

Алсанг да, гьар килогъа
Алты къабат тёлейсен.
Алапанг ашгъа етмей,
Нетегенни билмейсен.

Радиолар, газетлер
Кооператорну сыйлай.
Ол буса адамланы
Сыдырмагъа кюй ойлай.

Оьжетлилер оьр болуп,
Оьтгереген чаралар
Элибизни
Дерхор этип баралар.

Закон да ёкъ, тёре де
Зараллы касбулагъа.
Не бет булан къарарбыз
Гележек наслулагъа?

ЯНГЫРТЫВНУ ЭРКЕСИ

— Машин ёкъ, арба оьтмей.
Хужулар къайда гетген?
— Бизин орамны башын
Кооператив бегетген.

— Неге хари, ким къойгъан?
Уьлке кимин уьлкесн?
— Уьлкени къолгъа алгъан
Янгыртывну эркеси.

— Исполком ишлемейми,
Закон неге къарамай?
— Кооперативге къаршы
Сёйлемеге ярамай.

Сёйлесенг де, айыбын
Олар сагъа салажакъ.
Тутагъан гиши болмай,
Башынг къайда къалажакъ.

Айтгъангъа тынглай буса,
Аз тюгюл биз билеген:
Сатыв-алыв тармакъны
Юлкъувчулар елеген.

АХТИГИ

«Коммунистсен» деп, бирев
Сёзюн атды артымдан.
Шо сёздеги шо бетлев
Тер тамдырды сыртымдан.

Айтаман, терс маъна
Берилген маълуматгъа
Шо баркаман гьакъана
Къыйышмай гьакъыкъатгъа

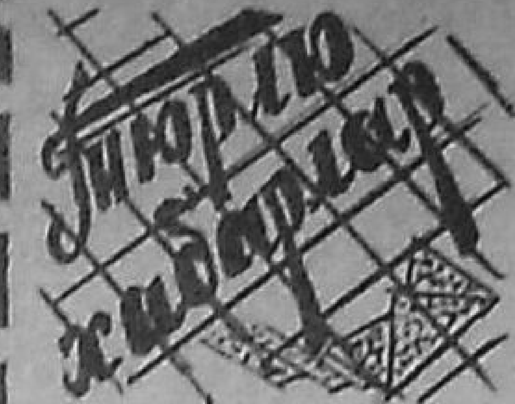
«Коммунист» деген булан,
Партбилетли нечев бар.
Оланы айырагъан
Белгилер бар, оьлчев бар.

Бириси загьмат тёге,
Акъ терине батылып;
Бириси кеплик чеге,
Гьалгъа, малгъа сатылып.

Бирини тынышына
Чайкъала савлай уьлке.
Бал сюртюп, ол тышына,
Ичинден агъу бюрке.

Шолайлагъа ярайма
Бир гёз булан бакъмагъа?
Тайышгъанлар турмайма
Элибизни йыкъмагъа?

Жамиятны ичинде
Бар таза да, бар нас да.
Ахтигин излейгенде
Айланма тюше аста.

ГЕЗЕЛ ЯШАВ

Аргентиналы Эмилио Скоттну «Гиннесни китабына» гирмеге тезден умуту болгъан. Ону экинчи мурады — сапарчылыкъ. Ол оьзю кёп сюеген мотоциклети булан дюньядагъы бары да пачалыкъланы айланмагъа токъташгъан ва анадаш Буэнос-Айрес шагьарындан беш йыл алда чыкъгъан. 37 йыллыкъ аргентиналы Къыбла ва Темиркъазыкъ Американы, Европаны ва кёбюсю Африка пачалыкъларында болгъан. Ол гьалиге 270 минг километр мезгилни оьтген. «Мени учун лап да къыйынлы чакъырымлар джунглилерде болду, — деп хабарлай Эмилио Аддис-Абебадагъы журналистлеге. — Онда магъа горилло маймунлар чапгъын этди Сонг йылан тигип больницада ятма тюшдю. Шолай четимликлеге де къарамайлы, шулай яшав бек гёзел».

БИР ЗАМАНДА ДА ГЕЧ ТЮГЮЛ

Адам сюювге не чагъында да таби бола деген сёзлени дурусл угъу бу гезик Американы Иллинойс штатында тасдыкъ этилген. Онда 77 йыллыкъ чагъындагъы Элизабет ва Джозеф Пипкин бир-бирине къошулгъан. Оланы сюювюню тарихи булай: Джозеф ва Элизабет 1932-нчи йыл эр-къатын болуп алты йыл яшагъан ва эки яшы да болгъан сонг айрылып къалгъан. «Бизин айрылгъанлыгъыбыз — жагьиллик ни хатасы», — деп гьисап эте бугюн Джозеф. Бу гезик чи яшлыкъны еллери оланы ёлундан тайышдырмагъа болмажакъ. Янгы къошулгъанлар гележекге умутлу къарай. Чагъы оланы къоркъутмай. «Мени атам, — дей янгы къурулгъан уьйгьюлюню башы, — оьзюне 78 йыл битгенде уьйленген эди ва къатыны да булан наснпли кюйде 105 йыл битгинче яшады».

ПРЕЗИДЕНТ — СПОРТСМЕН

Аргентинаны президенти Карлос Менем даим халкъара спорт ярышларда ортакъчылыкъ эте. Эки ай алда ол оьзюню клубу учун ёлдашлыкъ

Культура яшаву

ЯШЛАНЫ ВА ОЬРЮМ ЯШЛАНЫ МУЗЫКАСЫНЫ ЖУМАЛЫГЪЫ

Гьар йыл язбашгъы каникулланы вакътисинде яшланы ва оьрюм яшланы музыкасыны жумалыгъын оьтгермеклик яхшы мердешге айланып битген. Бу йыл шо жумалыкъ уллу рус композитор П. И. Чайковский тувгъанлы 150 йыл ва Дагъыстан профессионал музыканы кирувчюсю салгъан Г. А. Гьасанов тувгъанлы 90 йыл битегенликге байлавлу болуп оьтгерилежек. Бугюн бизин республиканы культура уьйлерини, къалаларыны ва клубларыны эшиклери яшлар ва яшоьрюмлер учун генг кюйде ачылажакъ. Сав жуманы узагъында культура ожакъларда яшлагъа ва оьрюм яшлагъа багъышлангъан йырлар, макъамлар, бийивлер болуп туражакъ. Яшланы алдында белгили профессионал артистлер булан санаятыны ат къазангъан къуллукъчулары К. Шамасов, М. Якъубов, композиторлар М. Къасумов, М. Гьюсейнов, В. Шаулов, А. Жафарова, К. Омарова ортакъчылыкъ этежек. Магьачкъаладагъы Г. Гьасановну атындагъы музыка училищени ва Дагъыстан педагогика институтну музыка факультетини дарс беривчюлери, шолай да Дагъыстан филармонияны артистлери школаланы ва орта хас профессионал училищелени охувчулары булан ёлугъажакъ.

Шагьар ва район китапханаларда яшланы музыка жумалыгъына багъышланып белгили шаирлер ва язывчулар булан ёлугъувлар, охув конференциялар, яшлар учунгъу китапланы выставкалары оьтгерилежек.

Яшлар ва оьрюм яшлар

Спорт

ЯШ КОЧАПЛАР

СССР-де биринчиликни алмакъ учунгъу тутушуп ябушувдан Орджоникидзеде оьтгерилген ярышларда оьмюрю 20 йылдан оьтмеген яшоьрюмлер ортакъчылыкъ этди.

Яшоьрюмлени халчада гюч сынаву нени гёрсетди? Сынавлу кочапланы арты булан яш пагьмулар оьсюп гелегени аян болду. Амма оьзлени тенглилерини арасында дагъыстанлы яш кочаплар бир къадар осал тутушув гёрсетгени сююндюрмеди. Республика саялы тутушгъанлардан янгыз экев тюгюл турнирни призёрлары болмады.

Наби Магьамматов белгили кочап. Спортну халкъара мастери Батдал Гьажиевни школасында тарбиялангъан. Темиркъазыкъ Осетияны тахшагьарында ону финалгъа чыгъывуна СССР-ни яшоьрюмлерини арасында оьтгерилген чемпионатларында уьстюн гелген Львов шагьарлы Роман Матрович чатакъ салды. Натижада, Наби уьчюнчю ер булан тамамланды. Ол 62 килограм авурлукъда тутушгъан эди.

Матрович де финалда Грозныйден гелген Олхузур Мухтаровдан озмагъа бажармады. Олхузур тутушуп ябушувну сырларына башлап Хасавюрт шагьардагъы спорт школада тюшюнген.

Уьлкени гетген йылгъы чемпиону Рашит Абушев бу гезик оьзю учун янгы 68 килограмм авурлукъда финалгъа горили Г. Хинчикашвили булан чыкъды. Оланы арасындагъы тутушуп ябушув натижасыз оьтгени саялы, экисине де гюмюш медаллар тапшурулуп къалды.

Оьрлюкню гьюрметли канзилерине дагъы да дагъыстанлы яшлар гётерилди. Гьали олар асгерде къуллукъ этелер. Ачыкъ этип айтгъанда, Москваны командасына 57 ва 100 килограм, Кемерово шагьарны командасына 74 килограм авурлукъда Гьасан Гьасанов, Давут Магьамматов, Рустам Давутов: биринчиси алтын, къалгъан экевю гюмюш медаллар къазанды.

М. КАНАЕВ.

Масхараны биле бизин юртлулар

Масхараны биле бизин юртлулар,
Иржайывдан энемжая къуралар.
Ташдырылгъан танг гьыслерин каслулар
Тамашагъа такрарлап туралар.

Бири башлай, бири тёшлей кавланып,
Къумукъ тилге къурч къанатлар салалар.
Къулачлангъан лакъырына байланып,
Къалмукъ чайгъа гечигип де къалалар.

Бир гезик чи мухавуллу, сёз алып,
Сырын-дертин чечме сююп бютюнлей.
Хабарыны леззетине чырмалып,
Къапусундан оьтюп гетген болгъан дей.

Масхараны биле бизин юртлулар,
Шавхлугъуна Къумукътюзню эллете.
Пикрусюю ачыкъ, гёнгю кавлулар
Буз борайгъан бетлени де кюлете.

Айтгъандай айтарларын къандырып,

Гьар йыл язбашгъы каникулланы вакътисинде яшланы ва оьрюм яшланы музыкасыны жумалыгъын оьтгермеклик яхшы мердешге айланып битген. Бу йыл шо жумалыкъ уллу рус композитор П. И. Чайковский тувгъанлы 150 йыл ва Дагъыстан профессионал музыканы кирчюсюн салгъан Г. А. Гьасанов тувгъанлы 90 йыл битегенликге байлавлу болуп оьтгерилежек. Бугюн бизин республиканы культура уьйлерини, къалаларыны ва клубларыны эшиклери яшлар ва яшоьрюмлер учун генг кюйде ачылажакъ. Сав жуманы узагъында культура ожакъларда яшлагъа ва оьрюм яшлагъа багъышлангъан йырлар, макъамлар, бийивлер болуп туражакъ. Яшланы алдында белгили профессионал артистлер булан бирге оьзбашына чалышагъан яш артистлер де оьзлени пагъмуларын гёрсетежек.

Республиканы кёп шагьарларында ва юртларында яшланы музыка ва инче саният школаларыны оьзбашына иш гёреген чебер коллективлерини хас концертлер булан чыгъышлары болажакъ. Музыканы жумалыгъы юрюлеген гюнлерде яшлар ва оьрюм яшлар бизин республиканы белгили композиторлары ва музыкантлары булан ёлугъажакъ. Шо ёлугъувларда РСФСР-ни халкъ артистлери Н. Дагьиров, Ш. Чалаев, ДАССР-ни халкъ артисти С. Керимов, ДАССР-ни инче саниятыны ат къазангъан къуллукъчулары К. Шамасов, М. Якъубов, композиторлар М. Къасумов, М. Гьюсейнов, В. Шаулов, А. Жафарова, К. Омарова ортакъчылыкъ этежек. Магъачкъаладагъы Г. Гьасановну атындагъы музыка училищени ва Дагъыстан педагогика институтну музыка факультетини дарс беривчюлери, шолай да Дагъыстан филармонияны артистлери школаланы ва орта хас профессионал училищелени охувчулары булан ёлугъажакъ.

Шагьар ва район китапханаларда яшланы музыка жумалыгъына багъышланып белгили шаирлер ва язывчулар булан ёлугъувлар, охув конференциялар, яшлар учунгъу китапланы выставкалары оьтгерилежек.

Яшлар ва оьрюм яшлар учунгъу музыканы жумалыгъы Магъачкъала шагьарда М. Горькийни атындагъы Рус драма театрны уллу залында шатлы кюйде ачылажакъ. Шо шатлыкъларда республиканы белгили композиторлары ва музыка чалышывчулары булан бирге Буйнакск, Каспийск шагьарлардан гелген оьзбашына чалышагъан чебер коллективлерде оьзлени пагьмуларын гёрсетежек. Магъачкъала шагьардагъы охувчуланы ва пионерлени къаласында иш гёреген «Асса» деген яшланы бийив ансамблини накъыравчылары да оьзлени янгы музыка номерлерин гёрсетежек. **Р. ГЬАМЗАТОВ.**

...макъ учунгъу тутушуп ябушувдан Орджоникидзеде оьтгерилген ярышларда оьмюрю 20 йылдан оьтмеген яшоьрюмлер ортакъчылыкъ этди.

Яшоьрюмлени халчада гюч сынаву нени гёрсетди? Сынавлу кочапланы арты булан яш пагьмулар оьсюп гелегени аян болду. Амма оьзлени тенглилерини арасында дагъыстанлы яш кочаплар бир къадар осал тутушув гёрсетгени сююндюрмеди. Республика саялы тутушгъанлардан янгыз экев тюгюл турнирни призёрлары болмады.

Наби Магьамматов белгили кочап. Спортну халкъара мас...

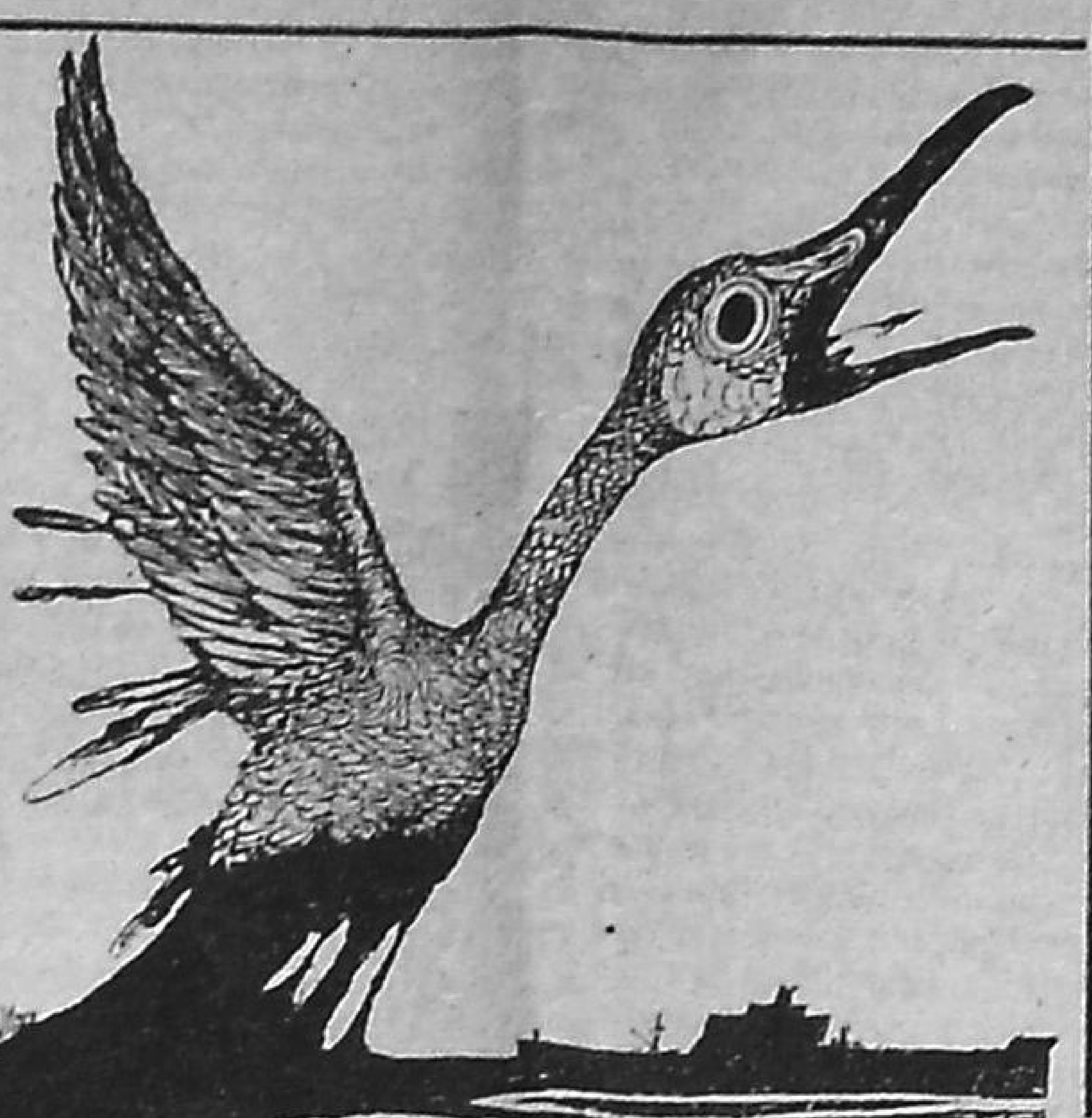
...ласында тарбиялангъан. Темиркъазыкъ Осетияны тахшагьарында ону финалгъа чыгъывуна СССР-ни яшоьрюмлерини арасында оьтгерилген чемпионатларында уьстюн гелген Львов шагьарлы Роман Матрович чатакъ салды. Натижада, Наби уьчюнчю ер булан тамамланды. Ол 62 килограм авурлукъда тутушгъан эди.

Матрович де финалда Грозныйден гелген Олхузур Мухтаровдан озмагъа бажармады. Олхузур тутушуп ябушувну сырларына башлап Хасавюрт шагьардагъы спорт школада тюшюнген.

...горили Г. Хинчикашвили булан чыкъды. Оланы арасындагъы тутушуп ябушув натижасыз оьтгени саялы, экисине де гюмюш медаллар тапшурулуп къалды.

Оьрлюкню гьюрметли канзилерине дагъы да дагъыстанлы яшлар гётерилди. Гьали олар асгерде къуллукъ этелер. Ачыкъ этип айтгъанда, Москваны командасына 57 ва 100 килограм, Кемерово шагьарны командасына 74 килограм авурлукъда Гьасан Гьасанов, Давут Магьамматов, Рустам Давутов: биринчиси алтын, къалгъан экевю гюмюш медаллар къазанды.

М. КАНАЕВ.

СУРАТДА — «АВТОБЛАДЕГ» ДЕГЕН ШВЕЦИЯ ГАЗЕТИНИ КАРИКАТУРИСТИ ЭВКАНЫ ПЛАКАТЫ.

ТАСС-ны суратларындан.

...Айланма тюше аста.

Масхараны биле бизин юртлулар

Масхараны биле бизин юртлулар,
Иржайывдан энемжая къуралар.
Ташдырылгъан танг гьнслерин наслулар
Тамашагъа такрарлап туралар.

Бири башлай, бири тёшлей кавланып,
Къумукъ тилге къурч къанатлар салалар,
Къулачлангъан лакъырына байланып,
Къалмукъ чайгъа гечигип де къалалар.

Бир гезик чи мухавуллу, сёз алып,
Сырын-дертин чечме сююп бютюнлей,
Хабарыны леззетине чырмалып,
Къапусундан оьтюп гетген болгъан дей.

Масхараны биле бизин юртлулар,
Шавхлугъуна Къумукътюзню эллете.
Пикру-ою ачыкъ, гёнгю кавлулар
Буз борайгъан бетлени де кюлете.

Айтагъандай айтарларын къандырып,
Айтгъанлагъа бола къулакъ асып да.
Самаркъаву ичин-баврун къыздырып,
Йиберелер «акъмурзаны» басып да.

Къонакълары ари-бери бурмаса,
Олар учун къабул, тёшюн ачма да.
Тогъушувда тогъас болуп турмаса,
Масхарагъа гьазир ярдан учма да.

Тогъушуп да биле бизин юртлулар,
Кёпню тутгъан иришхатны огъуна,
Кем гёрсе де хасияты хуртлулар,
Кант этмеген миллионуну ёгъуна.

Уьйлеринден агъылса да къатыгъы,
Сындырывун тамдырмай аш ашамай.
Масхарадан толгъан хабар къапчыгъы
Тез арада бошайгъангъа ошамай.

Масхараны биле бизин юртлулар,
Хошлугъуна сав районну эллете.
Ташдырылгъан танг гьнслерин наслулар
Тувгъанындан тувгъанына уьйрете.

...къалгъан. «Бизин айрылыгъыбыз — жагъилликни хатасы», — деп гьисап эте бугюн Джозеф. Бу гезик чи яшлыкъны еллери оланы ёлундан тайышдырмагъа болмажакъ. Янгы къошулгъанлар гележекге умутлу къарай. Чагъы оланы къоркъутмай. «Мени атам, — дей янгы къурулгъан уьягълюню башы, — оьзюне 78 йыл битгенде уьйленген эди ва къатыны да булан насипли кюйде 105 йыл битгинче яшады».

ПРЕЗИДЕНТ — СПОРТСМЕН

Аргентинаны президенти Карлос Менем даим халкъара спорт ярышларда ортакъчылыкъ эте. Эки ай алда ол оьзюню клубу учун ёлдашлыкъ оюнунда ортакъчылыкъ эте туруп, къапугъа топ гийирген. Бираз алда автомобиль ярышларда еттинчи ерни алгъан. Ол авиаспортну, теннисни, сувда юзювню, бокску, ат чапдырывну да оьтесиз кёп сюе. Гьали-гьалилерде Карлос Менем журналистлеге уллу спортну къояжагъын билдирген. Ол сувда оьтгерилеген гезикли ярышларда авария этип, оьлеген ерден гьаран къутулгъан, тек къолсуз къалгъан.

Редактор С. Н. ВАЛИЮЛЛАЕВ.

ТВ

СОНГУГЮН, 24 МАРТ

I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.30 Армян ССР-ни халкъ артисти С. Карапетян согъа. 8.50 Бизин бав. 9.20 «Биз бийимеге сюебиз». Софияда яшланы бальный бийивлерини Халкъара фестивалы. 9.50 Мультфильмлер. 10.20 Адам. Ер. Алам. 11.20 «Дюнья — бизин ортакъ уьюбюз» деген сурат конкурс. 11.25 Гьайванланы дюньясында. 12.25 Яшлар учунгъу фильм. «Мишик гъыз булан бара». (ЧССР.). 13.40 Спектр. 14.10 Уьстюнлюкню 45 йыллыгъына. «Давдан алда». Телевизионный чебер фильм. 1-нчи сериясы. 15.15 Музыкалы концерт программа. 16.55 Политика лакъырлашывлары. Партияны XXVIII съездине КПСС-ни ЦК-сыны Платформасын арагъа салып ойлашабыз (Барнаул шагьар). 17.25 Халкъ яратывчулугъуну «Энемжая» деген VIII Халкъара фестивалыны телевизионный программасы. «Бетиндеги сепкиллер йимик» (ФРГ). 18.09 Халкъара программа. 18.45 Мультфильм. 19.00 «Солдатлар йырлайгъанда». Солдат йырланы фестивалы. Финалны экинчи бёлюгю. 21.00 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.30 Телескоп. 21.50 «Насипли гезик». Телевикторина. 22.55 Гюнню сеси. 23.10 Белгили музыканы янгылыкълары. «А» программа.

II ПРОГРАММА

8.00 Эртенги гимнастика. 8.15 К. Сакиев согъа. 8.30 «Шыплыкъ дазу» Чебер фильм. «Молдова-фильм». 10.00 Прогресс. Информация. Реклама. 10.30 Тарих фильм. «Александр Невский». «Мосфильм». 12.25 «Там» деген документли телевизионный фильмни премьерасы. Къыйынлы оьрюм яшланы тарбиялаву гьакъында. 13.30 Бары да халкъ учунгъу педагогика. 14.30 «Совет Россия». Гёрсетив канал. 17.00 Коллаж. 17.05 «Яша, Россия». 17.45 «Тувулунгъан гьалгъа гёре», «Белгисиз адамлар учунгъу савгъатлар». 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 Енгил атлетика. Халкъара оюн. 19.45 «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар!» «Бизде буса...» 20.00 Футбол. СССР-ни чемпионаты. «Спартак» — «Памир». «Олимпийский» спорт комплексден берилиш. 2-нчи оюн. 20.45 «Онда, гёк тавланы артында». Телевизионный документли фильм. 21.00 «Мен сизге йырлайым». В. Егоровну йырлары. 21.30 М. Горькийни атындагъы академия Уллу театрны фильм-спектакли. «Атны гьакъында». Л. Толстойну «Холстемер» деген повестине гёре. Г. Товстоногов салгъан ва режиссёрлукъ этген. 23.35 Енгил атлетика. Дюньяны чемпионаты. Кросс. Франциядан берилиш.

ГЕЧЕГИ СЕАНС

00.05 Мультфильмлер. 00.45 Чебер фильм.

КЪАТТЫГЮН, 25 МАРТ

I ПРОГРАММА

8.00 Бары да халкъ учунгъу спорт. 8.15 Ритмикалы гимнастика. 8.45 «Спортлотону» тиражы. 9.00 «Эртен тез». Яшлар учунгъу берилиш. 10.00 Ватанына къуллукъ этивде. 11.00 Эртенги шатлыкъ программа. 11.30 Сапарчыланы клубу. 13.00 Музыкалы киоск. 13.30 Элладаны топурагъында. Грецияны милли байрамы. 14.20 Уьстюнлюкню 45 йыллыгъына. «Давдан алда». Телевизионный чебер фильм. 2-нчи сериясы. 15.25 «Ташлар жыйма заман гелген». Хиросимада «Дюньяны врачлары ядер давну алдын алывну яны» деген халкъара къурумну конгресси. 16.15 Юртлуланы ишлери. Панорама. 17.30 Яшланы «Марафон-15» деген информация-публицистика программасы. 19.00 Мультфильм. 19.25 «Биргине-бир ёл». Чебер фильм. «Мосфильм» ва «Фильмски студио» (Югославия). 21.00 «7 гюн». 22.00 Къаттыгюнгю къылыкъ насигьатлар. 22.15 И. С. Козловскийни ортакъчылыгъы булан телевизионный музыкалы фильм. 23.40 Футболну гёзден гечирив.

II ПРОГРАММА

8.00 Зарядкагъа тизилигиз. 8.15 Ашхабат шагьарны жыкъы согъагъан яшлар ансамблини чыгъышлары. 8.50 «Харс урувлар» деген документли фильм. 9.10 «Ят оюнлар». Чебер фильм. «Армянфильм». 10.30 «Бизин уьй бош къалма бола...» 10.45 «Тыныглавсузлукъну байрамы». Мультфильм. 11.30 Сапарчыланы клубу. 13.00 Яшлар учунгъу фильм. «Къыр тартгъан Гаврила». «Ленфильм». 14.10 «Подмосковьени гёзели» деген телевизионный документли фильм. 14.30 «Совет Россия» деген гёрсетив канал. 17.00 «Планета». Халкъара программа. 18.00 «Биз яшайгъан дюнья. П. Коганны документли фильмлери. «Касбусу — оператор». 18.30 Киносерпантин. 1-нчи дубль. 20.00 «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар». «Бизде буса...» 20.15 Киносерпантин. 2-нчи дубль. 21.00 «7 гюн». 22.00 Киносерпантин 3-нчю дубль.

ИТНИГЮН, 26 МАРТ

I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.35 «Пионерлер» деген телевизионный документли фильм. 9.05 Футболну гёзден гечирив. 9.35 Гьайванланы дюньясында.

* * *

16.05 «Яшны гюнагьындан» деген телевизионный документли фильм. 16.35 «Салам, музыка». 17.05 «Бангладеш. Янгы уфукълар». 17.25 Яшлар учун (ингилис тилдеги дарс булан бирге). 18.25 Коллаж. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 Яшлар учунгъу фильм. «Моргун Чита». 20.00 Адамны къаркъарасын кюйлеме уьйретеген центр. Врач-психотерапевт Х. Алиев булангъы ёлугъув. 20.30 «Дагъыстан» деген программа. 20.45 Инструментли музыканы концерти. 21.00 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.30 Агьамиятлы баянлыкъ. 23.40 Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.40 «Биз юрюйген ёллар». 22.35 Волейболдан СССР-ни 1-нчи лигасына чыкъмагъа ихтияр учунгъу сайламлы оюн. «Профсоюзлар» (Магъачкъала) — «Металл» (Тула).

II ПРОГРАММА

10.25 «Эки капитан». Алты сериялы телевизионный чебер фильм. 1-нчи сериясы. «Мосфильм». 11.35 Уллулар учунгъу мультконцерт. 12.15 «Р. Штраусну тувгъан гюнню 125 йыллыгъына». Томскиден берилиш. 13.10 «Бир актёрну театры. П. Ершов — «Конек Горбунок» фильм-концерт. СССР-ни халкъ артисти О. Табаков охуй. 14.40 Такрарланагъан телефильм. «Варьканы топурагъы». Чебер фильм. 1-нчи сериясы. 15.40 «Йыракъ атавну сыры» деген мультфильм. 16.10 «Къырымда даимде яз». Чебер фильм. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 СССР-ни Оьр Советини сессиясында. Перерывинде (20.00) — «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар!». «Мяв деп ким къычырды? Арасында — «Москвадагъы музыкалы каникуллар» деген концерт гёрсетилме имканлы.

РАДИО

СОНГУГЮН, 24 МАРТ

7.15 «Тангчолпан». 17.00 — 18.00 «Къапгъын» деген сатиралы радиожурнал.

КЪАТТЫГЮН, 25 МАРТ

11.30 Учитель учителни гьакъында». Суратлав. 17.00 — 18.00 Театрны халкъара гюнюне «Драма артистлер йырлайгъанда». Концерт-берилиш.

ИТНИГЮН, 26 МАРТ

7.15 «Танг яхшы болсун». Концерт. 17.00 Янгы хабарлар. 17.20 Гюнлюк темагъа. 17.20 — 18.00 «Янгы кюйлер». Концерт.

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:
367007, Магьачкъала, Комсомол проспекти, 61.

ТЕЛЕФОН НОМЕРЛЕРИ: редакторну заместителини — 7-24-96, жаваплы секретаргъа ва партия бёлюгюне — 7-28-76, юрт хозяйство бёлюгюне — 7-23-72, кагъызлар ва информация бёлюгюне — 7-28-85, культура ва промышленность бёлюклерине — 7-22-81, издательствогъа — 7-51-92, бухгалтериягъа — 7-30-94.

Газета отпечатана офсетным способом в типографии издательства Дагестанского обкома КПСС. (Комсомольский проспект, 61).